

DE
MILITAIRE SPECTATOR.

TIJDSCHRIFT

VOOR HET

NEDERLANDSCHE LEGER.

C'est ainsi que végète l'armée. Semblable à ces boules lancées par un bras vigoureux, et qui, longtemps après que le bras est retombé, roulent encore; les régiments ont un mouvement lent et monotone, dernier indice d'un élan qu'imprima jadis une puissante main. Ce mouvement s'éteint de jour en jour. Qu'on y songe sérieusement.

J. AMBRAT.

HOOFD-REDACTEUR

J. C. van Rijnveld.

VIJFTIENDE DEEL.

MEI 1847. — N°. 11.

BREDA,
BROESE & COMP.
—
1847.

*De redingstukken des Volklaan
dat dit Tijdschrift te kunnen
Drukking is gesdukt in
door hem breedst uitgegeng.
Breda, 25 Junij 1847.*

DE
MILITAIRE SPECTATOR.

TUUSCHRIFT

1847

HERENLANDSCHE LEGION.

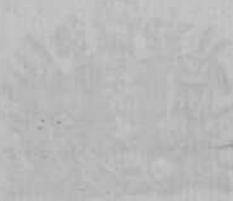
Small, faint text block, likely a notice or advertisement.

HOOFD-REDACTIEUR

J. G. van Hiseveld.

VIERDE DEEL

MAY 1847 - N. 11.

BRONSE & ZONNEN
BREDY

1847

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25; uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaars door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachterij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Majoor der artillerie, VAN RIJNEVELD, te Venlo, met het opschrift: voor den Militairen Spectator. Voor oorspronkelijke opstellen kan een vastgesteld honorarium gevorderd worden, te ontvangen bij de Uitgevers, na de verschijning van het 6de en 12de nummer. Het verlangen daartoe moet kenbaar gemaakt worden bij de inzending der opstellen.

BRIEVEN AAN MARIAS.

XV.

INHOUD.

Over den invloed der brochuren over de begrooting voor Oorlog, op de beaardslagen der sectiën van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. — Over de afschaffing der kavallerie, door den *Oud-Soldaat* voorgesteld. — Vergelijking met ROGNIAT. — Belangrijke bescheiden over het *stoomgemaal*, naar het ontwerp van den ingenieur van 's Rijks Waterstaat FIZZE.

Gij schrijft mij bij herhaling, van goederhand te weten, dat de verschillende brochuren over de begrooting voor Oorlog, welke in de laatstverloopen maanden in het licht zijn gegeven, zeer veel invloed hebben uitgeoefend op de beoordeeling der leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, over die begrooting. De aanmerkingen in de sectiën op de bedoelde voordragt van wet gemaakt, zouden de sprekendste bewijzen leveren van dien invloed. Daarin toch, waarde Vriend! is niets vreemds gelegen, en het zou wel een sprekend bewijs van geringe belangstelling zijn, indien de leden der Staten-Generaal nopens deze gewichtige aangelegenheid, niet getracht hadden voordeelen te trekken uit de voortbrengselen der vrije drukpers. Uit den vorm van uw bericht heb ik echter gemeend te mogen opmaken, dat gij veronderstelt, dat de hierbedoelde invloed nadeelig zal werken op de belangen van het leger, en dat velen weggesleept zullen zijn, door redeneringen, die wel eene bezuiniging beoogen, maar die regtstreeks aandruischen tegen vele bekende beginselen der krijgvoering, zelfs tegen het gezond verstand. Voor zooverre mij bekend is, zijn de sectiën bij hare aanmerkingen, meer vragend, dan beslissend te werk gegaan, en dit is eene geruststelling, omdat het Oorlogsbestuur daardoor in staat gesteld wordt, zijne inzichten bloot te leggen, en waarheid en licht te verspreiden over sommige valsche leerstellingen, verkeerde begrippen en veronderstellingen, door de drukpers in den laatsten tijd verspreid. Ben ik wel onderrigt, dan is de houding der Tweede Kamer, ten opzichte van deze aangelegenheid, verre van vijandig te zijn; zelfs zegt men, dat zij ten opzichte van het personeel zeer

gunstig gestemd is, maar ook dat zij inziet, dat de indeeling en alles wat de organisatie van het leger betreft, niet dan zeer zijdelings of betrekkelijk, tot hare attributen behoort.

Uwe vrees, alsof de redeneringen van den *Oud-Soldaat*, in den *Nieuwen Spectator*, over de kavallerie, en zijn beoogen, dat zij niet slechts verminderd, maar geheel zou kunnen gemist worden in ons defensie-stelsel, welligt het verstand van onze Edelmogende Heeren zooverre zouden kunnen benevelen, dat zij invloed op hunne stemming konden uitoefenen, doet, mijns inziens, te veel eer aan het zonderlingste denkbeeld — om geen ander woord te bezigen — dat wel immer ontwikkeld is. Alle krijgskundigen van naam, NAPOLEON aan het hoofd, als de bevoegdste regter, hebben, in der tijd, met den vroeger niet zonder roem bekenden generaal ROGNIAT, den spot gedreven, over zijne zonderlinge denkbeelden, opgenomen in zijne *Considérations sur l'art de la guerre*. Eene door vele daden opgeluisterde, en door uitstekende [kundigheden en rijkdom van ervaring verkregene reputatie, ging daardoor volkomen te gronde. Maar wat zouden krijgskundigen van onzen tijd wel zeggen van iemand die beweerde, dat de kavallerie gemist kan worden in een stelsel van verdediging, namelijk als zoodanige bewering wereldkundig werd!

De *Oud-Soldaat* had door zijne vroegere geschriften eenen, in vele opzichten, welverdienden naam gemaakt in onze kleine militaire wereld, en gerekend naar het gehalte zijner vroegere redeneringen, zou men geneigd wezen te onderstellen, dat enkele zijner latere beschouwingen onmogelijk kunnen voortgevloeid wezen uit hetzelfde brein, noch uit dezelfde pen; terwijl die over de kavallerie, voorwaar, alle mannen van eenige kennis en ervaring, tot welk wapen zij ook behooren, de schouders hebben doen ophalen.

Toen ROGNIAT, die bekend stond als een uitstekend ingenieur-officier, als luitenant-generaal, vermeende buiten het gebied zijner specialiteit te kunnen treden, en nieuwe denkbeelden te mogen aanbieden over de destijds en nog bestaande begrippen van legerorganisatie, verloor hij in eens het hooge

standpunt dat hij door zijne speciale krijgskennis, door zijne ervaring en schitterende wapenfeiten had bereikt. Hoewel ik het niet waag, om den *Oud-Soldaat* met den luit'-generaal *ROGNIAT* te vergelijken, vermeen ik echter gerust te kunnen zeggen, dat hij in het klein denzelfden mislag begaan, en het *ne sutor ultra crepidam* uit het oog verloren heeft.

Mogt het tegen alle redenen in, bewaarheid worden, dat het leger, ten gevolge van de discussiën der Tweede Kamer over de begrooting van Oorlog, gereorganiseerd, en weder een deel van zijn reeds tot het uiterste ingekrompen bestaan, ten offer moest brengen aan de zucht tot bezuiniging, hoe zal dan de zedelijke toestand van dat leger wezen over een en een half jaar, bij het naderen van een volgend begrootings-tijdvak? Van 1840 tot heden toe, heeft men telken twee jaren een lap van het vroeger zoo krachtig geheel afgescheurd, en in den toestand waarin het thans verkeert, is er niets meer te verminderen, zonder de laatste vonk van leven bij hetzelfde uit te dooven: Neen, dat wil de Tweede Kamer niet, en zij zal dit vooral niet willen, in eenen tijd en onder omstandigheden, waarin de individuele vrijheid, de handel en de eigendomsregten, welligt den grooten steun en den krachtigen arm van dat leger meer dan ooit zullen noodig hebben. Immers, wanneer het waarheid is, dat de geest welke het leger bezielt, de grootste kracht moet daarstellen — en wie zal aan deze waarheid twijfelen — dan wordt het meer dan tijd, dat de ongerustheid, die bij elk begrootings-tijdvak zoo levendig opgewekt en onderhouden wordt, eindelijk en voor goed ophoude en plaats make voor meer stabiliteit.

Ik wil over dit punt heenstappen, omdat het pleit welligt reeds zal beslist wezen, wanneer deze brief u onder de oogen komt, terwijl er dan toch nog veel te schrijven zal zijn over deze en gene onderwerpen.

Intusschen wil ik u nog een oogenblik onderhouden over een onderwerp van groot gewigt, namelijk over het:

STOOMGEMAAL INGEVOLGE HET VOORSTEL VAN DEN INGENIEUR VAN 'S RIJKS WATERSTAAT *H. F. FIJNJE*.

Het is bekend, dat de *Militaire Spectator* in zijnen vorigen jaargang, op bladzijde 19, omtrent dit nieuw systema tot opvoering van water, een uitvoerig artikel geleverd heeft. Het zal uwe aandacht ook niet ontsnapt wezen, dat de hoofd-redacteur zich daarbij heeft doen kennen als een groot voorstander van deze vernuftige toepassing, van een — het is waar — bekend beginsel, terwijl tevens aangetoond werd, welke groote voordeelen uit dergelijk stoomgemaal zouden kunnen getrokken worden voor de landsverdediging.

De heer ingenieur *FIJNJE*, had, zooals ieder die hier te lande met iets nieuws voor den dag komt, al dadelijk te strijden met afgunst en bedilzucht. Eerst betwistte men hem het nieuwe zijner vinding, en toen de bescheiden man toegaf, dat hij alleen aanspraak maakte op het nieuwe *der toepassing*, toen zocht men hem het vermogen van het werktuig zelf te betwisten.

Gelukkig dat de heer *FIJNJE* en de Commissie van den Molenpolder van Dreumel, alwaar een dergelijk stoomgemaal zou beproefd worden, te overtuigd waren van de deugdelijkheid van het ontworpen beginsel; anders ware deze vinding, even als zoo vele andere, die bij de geboorte gestikt zijn, weder verloren gegaan.

Het werk werd daargesteld, vele zwaarigheden werden door volharding en de vindingrijkheid van den uitvinder en besturende ingenieur uit den weg geruimd. In het afgelopen jaar werd het voor 't eerst beproefd, doch eenige gebreken in de constructie der puntdeuren, welke later door klepdeuren zijn vervangen, deed de eerste proef mislukken. Van dat tijdstip af nam de tegenstand welken het ontwerp van buiten af had ondervonden, allengskens in hevigheid toe, zoodat de belanghebbenden en de ingelanden werkelijk begonnen te twijfelen aan de uitvoerbaarheid. De vrees van een aanzienlijk kapitaal voor een hersenschim te hebben weggegooid, bekreep menigeen. De Commissie, noch de heer *FIJNJE*, noch de heeren *NERING BÖGEL* (de fabrikanten van het werktuig) verloren echter den moed, en met volharding werden de kleine gebreken, die men bij de eerste proef ontdekt had, doch die van grooten invloed waren, uit den weg geruimd en te boven gekomen, zoodat men in den aanvang van dit jaar gereed was eene tweede proefneming met het aldus gewijzigd stoomgemaal te nemen.

Al dadelijk bespeurde men bij de eerste werking van de machine, dat men alle zwaarigheden was te boven gekomen, en dat het stoomgemaal de verwachting die men er van koesterde, verre zoude overtreffen, alsmede dat al de vooronderstellingen van den uitvinder volkomen zouden bewaarheid worden.

Den 16^{den} Maart ll. in dienst gesteld, op een tijdstip dat de geheele molenpolder onder water stond, en men een' sterken aanwas van kwelwater bij hoogen rivierstand bespeurde, kon men reeds twee dagen daarna berekenen, dat men er in slagen zoude den polder spoedig droog te malen. Dit vooruitzicht had dadelijk dien invloed, dat voor het bunderland, dat in het vorig jaar voor *f* 1 verpacht was, toen *f* 30 pacht geboden werd.

De werking van het machine bleef geregeld zonder dreun

of schok in het gebouw te veroorzaken; in den aanvang met eene snelheid van 22 à 23 slagen in de minuut, met eene slaglaag van 2,20 el; elke slag bragt 7 kubieke ellen water op, terwijl men de zekerheid had, dat men die snelheid nog zou kunnen doen toenemen.

De besparing der brandstoffen werd allermerkwaardigst bevonden, aangezien men in den aanvang een effect verkreeg van 65 à 70 kubiek ellen water, één el hoog opgevoerd met een Nederlandsch pond steenkolen.

De Commissie, overtuigd van het groot vermogen van het werktuig, verlangde alstoen, dat men de snelheid eer verminderen dan vermeerderen moest, om van het werktuig niet meer dan noodig was te vorderen.

Sedert den 16^{den} Maart tot op den 16^{den} April, heeft het stoomgemaal dag en nacht gewerkt, met een opvoer van 2,60 à 2,70 ellen water, zonder de minste gebreken of defecten te ondergaan.

In dien tijd heeft men de bepaalde uitkomst verkregen, dat de laagste en meest kwelachtige polder van Maas en Waal, tijdens eenen ongewoon hoogen waterstand, en in weerwil van de groote massa van inlopend kwelwater, droog gehouden is, terwijl alle omliggende polders op dit oogenblik nog geheel onder water staan, en men alzoo in de molenpolders van Dreumel, alle voorbereidingen tot den hartevertelt heeft kunnen maken.

De groote voordeelen welke het welgelukken van deze vernuftige vinding nu reeds belooft, kan uit de bijzonderheid worden opgemaakt, dat een landeigenaar dit jaar van zijne bezittingen in dezen polder gelegen, ruim f 3000 meer pacht dan in de vorige jaren zal trekken.

Om u echter een volledig overzicht te geven van het vermogen van dit stoomgemaal, geef ik u hier het officiële verslag der proefwerking, waaruit gij alle mogelijke inlichtingen zult kunnen putten.

STOOMMACHINE TE DREUMEL.

1° Proefwerking bij 1.85 El ophrengst met uitzetting van stoom den 12 April 1847.

2° » » 2.32 » » » » » » 13 » »
 3° » » 2.34 » » » » » » 13 » »

NOMMER.	WATERSTAND.				Ophrengst.	Hoe lang de werking geduurd heeft.	Gemiddeld aantal slagen in de minuut.	Aantal slagen gedurende de werking.	Theoretische ophrengst van water.	Ophrengst volgens de berekening van den buitenboezem.	Hoogte van overval over de schothalken.	Ophrengst volgens berekening van den overval.	Ophrengst gereduceerd tot 1 El hoogte.	Aangeduide stoomdrukking op de kerdijl per Ned. duim.	Hierbij voor 1 atmosfeer, nu afrek den tegendrukking door de condensatie.	Totale stoomdrukking per Ned. duim.	Uitzetting van den stoom.	Gemiddelde stoomdrukking door de uitzetting per Ned. duim.	Totaal der verbruikte steenkolen.	Hoovehoeheid verbruikte steenkolen per uur.	Hoovehoeheid verbruikte steenkolen per paardkracht per uur.	Aantal kub. El hoog 1 El met 1 Ned. pond steenkolen opgebracht.	Aanmerkingen.
	Voor de werking.		Gedurende de werking.																				
	Binnen.	Buiten.	Binnen.	Buiten.																			
1	El. 2.36	El. 3.60	El. 1.96	El. 3.81	1.85	60	19	1140	8188	7984	»	»	13147	2.176	0.884	3.060	⁴ / ₇	2.312	92.5	92.5	1.65	163	De buitensluis gesloten
2	2.26	4.29	2.10	4.42	2.32	165	12 ¹ / ₂	2062 ¹ / ₂	14813	»	»	»	34340	2.380	0.884	3.264	⁵ / ₁₂	2.856	340	123.6	2.67	101	Idem open.
3	»	»	2.12	4.46	2.34	210	13	2730	19609	»	»	»	45885	2.380	0.884	3.264	⁵ / ₁₂	2.856	425	121.4	2.48	108	Idem open.

Lengte van den slag . . . . . 2.20 El.
 Diameter van de pompbuis . . . . . 2.04 »
 Oppervlak » » » . . . . . 3.265 □ El.
 Drukking der opgebrachte kolom water p. □ El. a ponden.
 Diameter van den stoomcilinder . . . . . 0.733 El.
 Oppervlak » » » . . . . . 0.421 □ El.
 Gemiddelde stoomdrukking op de □ El. . . . . d ponden.
 Nuttig effect van de gemidd. stoomdrukking. x.
 Snelheid van werking in de minuut. . . . . s El.
 Uitgeoefende paardenkrachten. . . . . p.

$$x = \frac{3.265 \times a}{0.421 \times d}$$

$$p = \frac{3.265 \times a \times s}{4500}$$

1° Proefwerking. $s = 2.20 \times 19 = 41.8$ El.
 $x = \frac{3.265 \times 1850}{0.421 \times 23120} = \frac{6040.25}{9733.52} = 0.621$
 $p = \frac{3.265 \times 1850 \times 41.8}{4500} = 56 p k$

2° Proefwerking. $s = 2.20 \times 12.5 = 27.50$ El.
 $x = \frac{3.265 \times 2320}{0.421 \times 28560} = \frac{7574.80}{12023.76} = 0.630$
 $p = \frac{3.265 \times 2320 \times 27.50}{4500} = 46.3 p k$

3° Proefwerking. $s = 2.20 \times 13 = 28.60$ El.
 $x = \frac{3.265 \times 2340}{0.421 \times 28560} = \frac{7640.10}{12023.76} = 0.635$
 $p = \frac{3.265 \times 2340 \times 28.60}{4500} = 48.6 p k$

BEREKENING DER UITZETTING.	
1 ^o Proefwerking. ⁴ / ₇	2 ^o en 3 ^o Proefwerking. ⁵ / ₁₂
3 × 3.060 = 9.180	7 × 3.264 = 22.848
³ / ₅ ——— 2.295	⁷ / ₈ ——— 2.809
³ / ₅ ——— 1.846	⁷ / ₉ ——— 2.491
³ / ₅ ——— 1.541	⁷ / ₁₀ ——— 2.237
³ / ₇ ——— 1.322	⁷ / ₁₁ ——— 2.030
16.184	⁷ / ₁₂ ——— 1.856
7/ 2.312	34.371
	12/ 2.856

Uit deze opgaven zult gij het groot gewigt dezer uitkomsten duidelijk kunnen afleiden, en er uit opmaken welke ontbrekenbare voordeelen het vaderland zal kunnen trekken uit de vinding van den heer ingenieur FIJNJE. Er valt wel niet aan te twijfelen, of zij zal een grooten invloed uitoefenen op de ontwerpen van droogmaken en drooghouden van polders, waarvan er thans zoovele aan de orde van den dag zijn, terwijl zij alle oorspronkelijke vindingen van dien aard verre achter zich laat. Ik beveel u dan ook op nieuw de lezing aan van het hierboven genoemd artikel, voorkomende in den vorigen jaargang, waaruit ge alsnu met meer overtuiging zult kunnen opmaken, wat dit stoomgemaal kan worden voor de landsdefensie.

HISTORISCHE BIJZONDERHEDEN,

OVERGENOMEN

UIT DE NAGELATEN PAPIEREN VAN DEN PRUISSISCHEN

GENERAAL EISENHART.

(*Vervolg van N°. 10 en slot.*)

Onder de aanhoudende bewijzen van de warmste deelneming en toegenegenheid van de zijde der inwoners van alle doorgetrokken plaatsen, ging de reis naar Berlijn voort. Omstreeks zes mijlen van Berlijn gekomen, begaf zich de generaal naar zijn landgoed Grosz-Ziethen, dat twee mijlen zijwaarts van den straatweg gelegen was, en gaf aan EISENHART de vergunning vooruit te gaan naar Berlijn, om zijne bloedverwanten te bezoeken; doch reeds te Löwenberg ontmoette deze in het posthuis een fransch officier, die hem vroeg, of hij tot het gevolg van den generaal v. BLÜCHER behoorde, en, toen hij dit beaamde, van hem vorderde, dat hij met hem zou teruggaan naar den generaal, tot wien hij met eene opdracht van den generaal CLARKE, den gouverneur van Berlijn, gezonden was. Na eenig weigeren, besloot hij eindelijk terug te gaan en bragt de fransche officier bij den generaal, die woedend werd op het lezen van den brief des gouverneurs, het verbod houdende over Berlijn te reizen, daar er woelingen onder het volk te voorzien waren, hetwelk zich reeds sedert verscheidene dagen in groote hoopen, onder de Linden, voor de herberg *de Gouden Zon*, verzamelde, om zijne komst af te wachten. v. BLÜCHER verklaarde ronduit, dat hij zich door den gouverneur niets liet voorschrijven, daar de Keizer zelf zijne reis over Berlijn bepaald had, en dat hij op het woord van den Keizer had gebouwd; anders zou hij over Kopenhagen gegaan zijn, enz.

Alles wat de afgezonden officier kon verkrijgen, was dat v. BLÜCHER zoolang op zijn landgoed blijven zou, tot zijn zoon, dien hij dadelijk naar den gouverneur afgezonden had, teruggekomen was. Deze bragt dan ook den volgenden dag het antwoord mede, dat de generaal vrijheid had de reis te nemen zoo als hij wilde, doch evenwel dringend verzocht werd, aan het op gisteren gedaan verzoek gehoor te geven, daar hij anders verantwoordelijk zijn zou voor de gevolgen van een oproer, dat zou kunnen ontstaan. Deze mededeeling veranderde zijn besluit, en daar hij nu zijn vrijen wil had, koos hij eenen zijweg over Werneuchen, waar de postmeester PETIT JEAN, hem met de gunstigste tijdingen van het pruisische leger verheugde, volgens welke hij kon hopen, weldra de fransche armee in vollen terugtogt te ontmoeten, welke hoop evenwel bij het verder reizen geheel verijdeld werd.

Eindelijk kwam hij met de officieren die hem vergezelden te Rosenberg aan, waar zich de staf van het 7de armeekorps bevond, waar hij moest verblijven en het bevel afwachten, in het hoofdkwartier van den Keizer te Finkestein te verschijnen. In Rosenberg bevonden zich op dat oogenblik drie gedeputeerden uit Silezie: de graaf v. MALZAHN, de bisschop v. ROTHKIRCH en de graaf v. BETHUSI, welke naar den Koning wilden reizen, doch wien de Franschen den doortogt belet hadden. Naauwelijks was BLÜCHER eenige minuten in zijne woning, toen hem reeds verboden werd met deze gedeputeerden te spreken. EISENHART, die er reeds een bij het voorbijrijden van het posthuis had opgemerkt en herkend, sloop uit de kamer en kwam langs eenen omweg bij hen. Hier vernam hij hunne zending, en zij spraken af, elkander, als het mogelijk was, weer te zien, terwijl de graaf v. MALZAHN hem verzocht eenen brief aan den Koning en de Koningin, welke zij reeds gereed gemaad hadden, mede te nemen.

Drie of vier dagen wachtte v. BLÜCHER tamelijk geduldig af, dat de Keizer hem zou laten roepen, hetwelk hem eindelijk begon te vervelen, zoodat hij den generaal LE CAMUS, bij wien hij dagelijks at, liet zeggen, dat hij zijne kamer niet eer verlaten zou, voor dat hij zijne reis zoude kunnen voortzetten; dat men hem had bedrogen, dat het hem berouwde dat hij niet over Kopenhagen gegaan was, enz.

« Het was opmerkelijk, » zegt EISENHART, « dat wij niet een enkel uur van de lastige bezoeken van fransche officieren bevrijd waren, en dit ging zóó ver, dat vele van die heeren met den hoed op het hoofd in de kamer kwamen, zonder een woord te spreken, zich vergenoegende den generaal van

boven tot onder te bekijken, waarbij zij ook wel hunne brandende pijpen medebragten en eenvoudig door bleven rooken. — Natuurlijk beviel dit den generaal in het geheel niet, en hij was meermalen op het punt ze de deur uit te werpen; maar wij bedaarden hem, trokken de zaak in het belagchelijke, zoodat hij er zich-zelve mede vrolijk maakte, en zich eenmaal voor die heeren plaatste, zich ronddraaide, alsof hij zich van alle kanten wilde laten bekijken, en zich daarop aan de tafel plaatste, ons uitnoodigende eene partij whist met hem te spelen. Eindelijk werden die heeren beleefder en de bezoeken minder, of men gedroeg zich ten minste welvoeglijker.»

De toestand van het fransche leger was in die dagen alles behalve gunstig: de vivres en fourages waren niet meer te bekomen; voor de laatsten was men genoodzaakt zelfs het stroo van de daken te nemen, terwijl de geest der troepen en zelfs van de generaals en hoofd-officieren zeer slecht was, en allen hard uitvoeren tegen de stijfhoofdigheid van NAPOLEON, welke zijne armee in zulk een land, waar zij aan alles gebrek had, opofferde, terwijl daarenboven de pruisisch-russische armee dagelijks te wachten was.

Op een van deze dagen had EISENHART een mondgesprek met den generaal DÄNTZEL, waarin deze hem voet voor voet, en langs zeer vele omwegen, zocht te bewegen den generaal v. BLÜCHER over te halen, door zijnen invloed den Koning van Pruisen tot eenen separaat-vrede met NAPOLEON te doen besluiten. Hij was niet alleen zeer mild jegens EISENHART met ridderorde's en eenen hoogen rang in de armee te beloven, wanneer hij in fransche dienst wilde overgaan, maar beloofde hem zelfs eene beduidende som gelds, uit naam van den Keizer, indien hij dit alles bewerken kon. Hoezeer het hem, vooral bij dit laatste aanbod, veel moeite kostte, veinsde EISENHART hier wel in te willen treden, en sprak er onmiddellijk met den generaal over, hem aanradende vooreerst te veinzen, en den schijn aan te nemen alsof hij voor het plan gewonnen was. — Maar hij werd kort afgewezen met de woorden: « Neen, ik wil niet veinzen; maar laat ik maar bij den Keizer en Koning terug zijn, dan zal ik hun zeggen, dat zij mij 30000 man toevertrouwen, en dat ik er met mijn hoofd voor insta, ze allen over den Oder te jagen. Wanneer ik maar eerst vrij ben, en hun tegenover sta, zal ik ze er wel voor betalen, dat ze hun woord zoo breken.» Hij bragt evenwel den generaal tot bedaren, vooral met de opmerking dat men hen anders hoogstwaarschijnlijk naar Frankrijk zou zenden, zooals met den generaal TAUDENTZEN ook gebeurd was, die ook reeds op weg naar Pruisen zijnde, naar Nancy was teruggezonden.

Den volgenden dag scheen de generaal zeer nadenkend te zijn, zoo zelfs dat hij zijne gewone plagerijen naliet, welke daarin bestonden, dat hij reeds ten 5 uur volkomen wakker zijnde, zijne lotgenooten, die met hem in dezelfde kamer sliepen, alles op het lijf wierp wat hem het eerst in de handen kwam. Toen EISENHART alleen met hem was, zeide hij: « Na, ich will mich verstellen, der Teufel konnte NAPOLEON plagen, dasz er mich auch nach Frankreich schickte; aber wenn ich nur erst aus seinen Klauen wäre. Sagen Sie nur an DÄNTZEL, dasz sie mich herumgekriegt hätten und schaffen Sie nur so was schriftliches, verstehen Sie? » EISENHART ging hierop met DÄNTZEL bij den generaal LE CAMUS, waar nadere bepalingen gemaakt werden. Na veel heen- en weerspreken, zeide de laatste, dat hij door den Keizer geauthoriseerd was geworden te beloven, dat de Wezer de grens zoude zijn, en dat Pruisen geheel Polen zou bekomen. Toen hij zich veroorloofde aan de opregtheid van deze belofte te twijfelen, daar NAPOLEON de Polen de herstelling van hun vaderland had beloofd, riep de generaal uit: « Ah! nous nous f... de ces bêtes sauvages! » Hierop werd nog over Silezie gesproken, hetwelk LE CAMUS meende dat voor Oostenrijk bestemd was, ingeval het zich rustig hield; doch EISENHART verklaarde dat de Koning liever tot den laatsten man zou willen vechten, dan dit edelgesteente uit zijne kroon te verliezen. — « Nu, nu, » zeide LE CAMUS, « nous nous arrangerons; maak gij maar dat BLÜCHER er in bewilligt en dan zal de rest zich wel vinden.»

Eindelijk ontving de generaal LE CAMUS eenen brief van den maarschalk BERTHIER, waarin hij hem meldde, dat de generaal v. BLÜCHER met zijn gevolg vrij was, en vertrekken kon wanneer hij wilde, doch dat de Keizer hem eerst nog wenschte te spreken, hetgeen dan ook twee dagen later gebeurde. EISENHART verhaalt dit op de volgende wijze:

« Na den afloop der parade begaf zich de Keizer naar zijne kamer in de bel-etage van het slot. Op beide zijden der trap stonden dubbele posten van drie tot drie passen, tot aan de voorkamer des Keizers, waarheen hem alles volgde. Het duurde niet lang, of de generaal werd door den maarschalk BERTHIER bij den Keizer geroepen, die hem tot aan de deur geleidde en vervolgens terugkeerde. Nu bevond zich de generaal geheel alleen bij den Keizer, en dus kan geen mensch zeggen, wat daar gesproken werd, noch hoe men zich wederkeerig heeft kunnen verstaan. — Na verloop van een kwartier uurs, kwam de generaal zeer vergenoegd en tevreden glimlagchend uit de kamer des Keizers, en haastte zich zoo spoedig mogelijk weg te komen. Ook bij deze ge-

legenheid werd hij als een wonder bekeken en vervolgd, doch met dit onderscheid, dat men hem hier met eene soort van eerbied bejegende, die hem niet kon krenken.»

«Dat ik hoogst nieuwsgierig was, te vernemen, hoe het onderhoud tusschen NAPOLEON en den generaal was uitgevallen, daar de eerste geen duitsch en de laatste geen fransch sprak, is natuurlijk. Ik kon nauwelijks 't oogeblik afwachten, dat ik met den generaal alleen was, om mij daarover uit te laten, maar hij kon zelf niet langer zwijgen en zeide: «Hoort, kinderen! dat is een vervloekte kerel! hij was zoo «charmant, dat ik volstrekt aan geen haat tegen hem dacht.» «Nu,» hernam ik, «ik had er u mijn leven voor willen geven, om die zamenspraak te hooren. Heeft Uwe Excel-«lentie dan alles verstaan, en heeft hij u ook verstaan?» «Wel ja,» antwoordde de generaal, «wij hebben elkander «zeer goed verstaan. Hij begon met mij te zeggen, terwijl «hij mij de hand reikte, dat hij zich verheugde, den braaf-«sten pruisischen generaal te leeren kennen, waarop ik «weder zeide: dat het altijd mijn grootste wensch was ge-«weest, den grooten Keizer eens te zien, en dat het mij «maar speet, dat ik mij voor hem niet kon begrijpelijk «maken.» Hierop zeide de Keizer: «dat dit niets te be-«duiden had, dat hij ook een weinig duitsch kon spreken, «zoo als de generaal fransch,» en daarop had hij dan — namelijk v. BLÜCHER — zoo wat fransch, latijn en poolsch onder elkander gesproken, en zoo was alles regt goed gegaan. Onder anderen had de Keizer hem gevraagd, waarom wij hem den oorlog aangedaan hadden? Als hij tegen Pruisen oorlog moest voeren, was het hem juist, als of zijne eene hand met de andere moest vechten. Hij wenschte daarom met den Koning eenen vrede te sluiten, waarmede deze tevreden zou zijn, en deze behoefde zich dan ook niet dadelijk met hem tegen Rusland te verbinden; dat kon hij later doen, wanneer de Russen over de grenzen geworpen waren. — Met Rusland wilde hij evenwel geen vrede, want dit ontving geld van Engeland, en daar kon hij zich niet op verlaten. — Hij had een weinig met spreken opgehouden en toen eindelijk vervolgd: dat hij, niettegenstaande dit, met Rusland wel vrede wilde maken, maar dan moest hij evenwel de zekerheid hebben, dat het hoegenaamd in geene verbinding meer met Engeland zou staan, enz. Gedurende dit gesprek had de Keizer aan een open venster gestaan, en den generaal digt bij hem getrokken, daar hij hem voortdurend aan een rokknop had gedraaid. Na eenige woorden, waarmede de Keizer nog zeer vriendelijk tegen hem gesproken had, had hij hem laten gaan, met de opdracht den Koning alles mede

te deelen, wat hij hem gezegd had, en hem zoo tot aan de deur begeleid en de hand tot afscheid gereikt. — Nadat de generaal zijne mededeeling geëindigd had, zeide ik tot hem, dat het een half wonder was, hoe de beide heeren elkander begrepen hadden, en dat het mij maar speet, dat de generaal door de vriendelijkheid des Keizers, eene zaak vergeten, of liever over het hoofd gezien had, welke de geheele geschiedenis eene onverwachte en blijde wending zou gegeven hebben. «Nu, wat duivel was dat dan geweest?» «Wel,» hernam ik, «Uwe Exc. zegt dat de Keizer zich «voortdurend aan en uit het venster met den rug heen-«en weder gewiegd heeft; een ferme stoot en het was uit «geweest.» «Vervloekt,» riep de generaal in vollen ernst, «daaraan heb ik niet gedacht! De hemel weet het, dat «was mogelijk geweest.» — «Nu, Uwe Exc.,» zeide ik hartelijk laghende, «het is een groot geluk, dat gij het «niet deed; want behalve dat het welligt eene onregtvaardige «handeling geweest ware, zou het met ons allen, die in «het fransche hoofdkwartier zijn, verschrikkelijk zijn afge-«loopen, hoewel de stemming van de fransche armee zeer «tegen den Keizer is, en zij hem naar den duivel wenscht.»

Hier volgt nu in EISENHARTS memoriën een onderdeel, getiteld: «*Etwas zur Charakteristik BLÜCHER's*, hetwelk wij in zijn geheel willen overnemen; het luidt als volgt:

«De vorst behoorde tot die menschen, zoo als er nauwelijks alle honderd jaar een gevonden wordt. Hij bezat volstrekt geene wetenschappelijke kennis, kon niet zonder fouten schrijven, en zijn eigen schrift nauwelijks weder lezen, zooals hem dikwijls gebeurd is. Daarentegen bezat hij een buitengewoon verstand, een zeer levendigen geest, eene zeldzame gave om over ieder onderwerp te kunnen spreken, dat in het menschelijke leven voorkomt, zonder er lang over na te denken, een juist oordeel, en de gave de menschen voor zich in te nemen, en hun een onbepaald vertrouwen in te boezemen. — Hij was bijna altijd welgemoed en wanhoopte nooit, zelfs daár waar alle andere menschen alle hoop opgaven, en deze sanguinische gevoelens deelden zich immer aan allen mede, die hem omgaven. Hoe dikwijls heeft hij mij verzekerd, dat wij de Franschen uit het land jagen, dat wij nog te Parijs komen, en de victorie terug zouden halen. Hij was daarvan zoo overtuigd en sprak er met zulk eene zekerheid van, dat ik ook geen oogeblik er aan twijfelde, en dit vertrouwen aan verscheidene mijner bekenden openbaarde, die mij dan, wel is waar, uitlachten, want de vijanden hadden bijna ons geheel vaderland en onze vestingen bezet. — Wie hem ooit voor een verkwister heeft

gehouden, omdat hij veel, zeer veel geld uitgaf, beoordeelde hem geheel verkeerd, want hij helde eer tot gierigheid over; maar de heillooze zucht tot het spel beheerschte hem zoodanig, dat hij in eenen avond een koninkrijk zou verloren hebben, zonder er om te geven, indien het tot zijne beschikking gestaan had. Zijne zinspreuk bij zulke gelegenheden was altijd: «Alles of niets!» — Dit gebeurde dan ook zeer dikwijls, zonder dat hij er zich zeer ongerust over maakte; want zoodra een ongelukkige dag hem op niets teruggebracht had, en men gelooven moest dat hij er niet weder boven op kon komen, begunstigde het geluk hem dadelijk daarop weder dermate, dat men in verzoeking kwam aan eenen **KOBOLD** te gelooven, die hem geluk en goud toevoerde. Zijne opgeruimdheid in gezelschappen was buitengewoon, en hij was in staat, wanneer hij maar wilde, het van de jongste mannen bij het schoone geslacht te winnen. Zijne galanterie bij de vrouwen was altijd fijn en gepast; ook wist hij zich dan zeer bevallig uit te drukken. Hij was zeer godsdienstig, zonder evenwel de kerken te bezoeken; de predikanten daarentegen haatte hij grootendeels, en noemde ze over het algemeen huichelaars; uitzonderingen maakte hij dan alleen, wanneer hunne handelingen daarvoor spraken. — In dienst was hij daarentegen gewoonlijk ernstig, streng, meer dan eens hard; ik zou niemand aangeraden hebben een woord tegen hem in te brengen, of niet allernaauwkeurigst zijne bevelen te volbrengen. Van zijne dapperheid zeg ik niets, daar zij te algemeen bekend is; maar hij begreep niet, hoe men het niet wezen kon, en die het niet was, werd diep door hem veracht.

Toen zich in het jaar 1807 te Treptow een kamer-collegie, uit verscheidene burgerleden bestaande, met **JUSTUS GRUNER** aan het hoofd, bevond, woonde ik eens bij, dat deze zich bij een voorstel veroorloofde, den generaal te zeggen, hoe hij in deze zaak moest beslissen. Met vlamme oogen voerde hem de generaal de volgende woorden toe: «Mijnheer! zwijg, en wacht wat ik daarvan zeggen zal; ik heb «uwen raad niet noodig.» Dadelijk daarop besliste hij de zaak tot groote verbazing van den overbluften kamer-director, die mij bij het uitgaan zeide: «Mijn God! welk «een man! dat had noch ik, noch iemand anders, beter «kunnen beoordeelen; maar van waar heeft hij die kennis «aan civiele aangelegenheden?» — Dit zeggen van eenen **JUSTUS GRUNER**, die zich-zelf zoo hoog schatte, wil inderdaad veel zeggen, vooral daar het ernstig gemeend was. — Zooveel mij bekend is, waren de minister **v. STEIN**, en iets later de vorst **HARDENBERG**, en de generaals **v. SCHARNHORST**, **v. GNEI-**

SENAU, **v. MÜFFLING** en **v. GROLMAN**, degenen van wie hij het meest hield, evenwel had **v. SCHARNHORST** de voorkeur boven allen, daar hij werkelijk zeer veel van hem hield en een onbegrensd vertrouwen in hem stelde. Ook met **TAUENTZIEN**, dien hij zeer hoogachtte, stond hij op den besten voet; ja zij waren warme vrienden, zooals ik ronduit durf zeggen en zou kunnen bewijzen.

In het jaar 1815, toen de veldmaarschalk **BLÜCHER** nog te Berlijn, maar op het punt was het kommando over de armee aan den Rijn weder op zich te nemen, was ik eens des morgens bij hem, toen hij met het inpakken zijner chatouille bezig was, die zich juist niet in den besten toestand bevond; want hij had verscheidene avonden achter elkander weder sterk verloren, daar hij met eenige heeren, die het hondre meesterlijk speelden, eene hooge partij begonnen was. Daar hem nu geen gewoon spel gunstig was, maar alleen het hazardspel zoo geheel met zijn karakter overeenkwam, moest hij natuurlijk het slagtoffer worden. Ik nam de vrijheid, hierover openhartig mijne bezorgdheid uit te drukken, en bekwam tot antwoord: dat hij alleen uit vertwijfeling speelde, dat hij er hoegenaamd niet om gaf; dat die heeren met de pen de schuld van al het ongeluk waren, en alles bedorven, wat de sabel had goed gemaakt. Maar als hem de liemel bijstond, dat hij nog eenmaal naar Parijs kon komen, dan zou hij anders te werk gaan, en zouden de Franschen anders moeten bloeden. Hij zou ten minste dadelijk 100 millioen voor den Koning weten af te zonderen, want deze was veel te goed, en eigenlijk had hij aan hem toch alles te danken, enz. «Nu,» hernam ik, «Uwe Door-«luchtige Hoogheid zult toch u-zelfen ook niet vergeten, «want de chatouille schijnt niet regt vol te klinken.» — «Wees onbezorgd, oude Paltzgraaf, de Koning zal mij niet «vergeten, en ik zal zeker zoo goedgehartig niet meer wezen.» — Of hij woord heeft gehouden kan ik niet bepalen.»

Na het bovenvermeld onderhoud met den Keizer, zette **BLÜCHER** zijne reize voort en kwam den volgenden dag te Liebstadt, waar hij bij den maarschalk **SOULT** het middagmaal gebruikte; daags daarop, begeleid door vele fransche officieren en den generaal **DÄNTZEL**, kwam hij aan de voorposten aan, en na tweemaal vier-en-twintig uren oponthoud, waarover zijne woede weder vreeslijk losbrak, werd hij tegen den maarschalk **VICTOR** uitgewisseld.

«Eindelijk,» zegt **EISENHART**, «kwamen wij te Bartenstein, het hoofdkwartier der beide monarchen. De toenmalige overste **v. KLEIST**, generaal-adjudant des Konings, was

de eerste welke dadelijk tot den generaal kwam, om hem bij den Koning te brengen, die hem met verlangen verwachtte. De generaal spoedde zich ook dadelijk, door ons begeleid, tot den Koning, die hem met ware hartelijkheid ontving, en buitendien zeer innemend met ons sprak. Tot mij zeide hij onder anderen, nadat hij mij had gevraagd, waar *mijn einde* geweest was, en ik hem had geantwoord, dat ik dat te Lubeck had gevonden: « Ah, daar, waar alle mijne braven waren! »

De generaal, met wien de Koning zich over al het gebeurde, en voornamelijk over den tegenwoordigen toestand van het leger, lang sprak, verzekerde hem nu, dat hij er met zijn hoofd voor instond, de liniën van de Franschen te doorboren en hen over den Oder terug te werpen, wanneer hem 30000 man toevertrouwd werden, ingeval de Keizer geen generaal vond, die dit wilde ondernemen; ook sloeg hij-zelf den generaal von L'ESTOCQ hiertoe voor, die zoo roemrijk en eervol de pruisische troepen aangevoerd had, en wien hij volstrekt niet in den weg staan wilde, al was hij ook jonger generaal. — De Koning was over den voorslag van den generaal zeer verheugd, en zeide, terwijl hij hem bij de hand nam: « Ga maar dadelijk met mij naar den Keizer, wien het, even als mij, genoeg zal doen U te zien, en zeg hem alles wat gij mij gezegd hebt. » De Keizer was ook inderdaad zeer verheugd toen hij BLÜCHER zag en met vuur hoorde spreken. Hij was dadelijk bereid diens voorslag aan te nemen en zeide: « Ga maar terstond naar BENNINGSEN, en deel hem alles mede. » — Dit gebeurde ook, maar nimmer zal ik dezen kouden, trotschen mensch, zoo min als zijne ontvangst vergeten. Stijf en zonder eenige deelneming, stond die lange figuur, de regter hand in het vest gestoken, en hoorde den nadeeligen toestand van den vijand, diens drukkenden nood en de ontevredenheid zijner troepen blootleggen. Ook hem verklaarde de generaal, dat hij zich verbond met 30000 man den vijand over den Oder te jagen, wanneer men geen tijd verloor, en dat wanneer er nog vier weken werkeloos werden doorgebracht, de vijand zijne versterkingen zou bekomen hebben, en Dantzig dan zou moeten vallen. Dan zou NAPOLEON offensief te werk gaan en de russisch-pruisische armee over de grenzen werpen, waardoor geheel Pruisen verloren zou zijn. — Hierop ontving hij van BENNINGSEN letterlijk het volgend merkwaardig antwoord:

« Laten zij maar komen, dat is het juist wat ik wensch. Gaarne wil ik naar de grenzen van Rusland terugtrekken, en dit ellendige land verlaten; daar zullen wij anders spreken. »

Nu stond de generaal v. BLÜCHER als van den donder getroffen, zag BENNINGSEN met groote, bliksemende oogen eenigen tijd aan, als of hij hem wilde doorboren, en wendde zich daarop verachtelijk van hem af, terwijl hij zeide: « So? also auf *die Manier*? » en toen tot ons sprekende: « Kommt, Kinder! hier ist Alles verloren, wir sind verrathen und *verkohft*. »

« Op deze wijze eindigde een onderhoud, waarvan wij ons een gelukkiger gevolg beloofd hadden; want had het plan van BLÜCHER medewerking, of ten minste geene tegenwerking van BENNINGSEN ondervonden, dan had NAPOLEON zeer zeker geen ernstigen aanval afgewacht, daar hij zich niet in strijdvaardigen toestand bevond, en na de bevrijding van Dantzig, was aan zijnen terugtogt tot achter de vestingen aan den Oder, niet te twijfelen. — Dan hadden de latere resultaten wel is waar van de volgende maatregelen afgehangen, die men tot verdere voortzetting der verkregene voordeelen zou getroffen hebben, en wie kan nu beslissen, of Oostenrijk zich dan niet reeds aan ons zou hebben aangesloten? — Hoe juist de generaal v. BLÜCHER toen reeds te Bartenstein geoordeeld heeft, bewezen, helaas! na vier weken den val van Dantzig, de terugtogt der russische armee en de verloren slag bij Friedland. Geheel Pruisen bevond zich nu in 's vijands handen, en de separaat-vrede van Tilsit heeft bewezen, dat v. BENNINGSEN wel is waar *anders*, maar oneindig veel *slechter* gesproken heeft, dan hij in zijn gesprek met den generaal BLÜCHER, met zulke pogchende woorden had aangekondigd. — Slechts met de uiterste verontwaardiging kan ik aan dien man denken, daar hij naar mijne innigste overtuiging een groot gedeelte van de schuld aan het ongeluk van ons vaderland draagt, hetwelk nu bijna geheel werd prijsgegeven. Doch niets meer hiervan; ons lijden en onze smarten zijn vergeten, nadat wij door ons zelve schooner en krachtiger opgestaan zijn. »

Den volgenden dag werd de reis naar Koningsberg voortgezet, waar BLÜCHER en EISENHART zeer minzaam door de Koningin werden ontvangen. Hier vonden zij ook den generaal v. RÜCHEL, welke gouverneur van de vesting was. Van dezen zegt EISENHART bij die gelegenheid nog het volgende: « Deze uitstekende en dikwerf miskende man, die voor zijnen Koning en voor zijn vaderland gloeide, was weder zeer werkzaam, om het zwakke, maar brave pruisische armeekorps te versterken, en wendde hiertoe iedere minuut van den dag aan. — De generaal v. RÜCHEL heeft wel vele tegenstanders gehad, en is wel in verscheidene opzichten niet geheel te verontschuldigen, maar het eenig gebrek, dat hij

had, was eene te groote trotschheid en het onweerdighen uiten zijner meeningen, waarin hij geen rangen eerbiedigde, wanneer hij dacht dat hij gelijk had. Hij vereerde en beminde den Koning onbepaald.»

v. RÜCHEL gaf den wensch te kennen dat EISENHART, die op zijn bureau werkzaam was, hij hem zoude blijven, maar op voorslag van BLÜCHER, benoemde de Koning hem tot ritmeester en kommandant van een eskadron huzaren, vroeger gekommandeerd door eenen ritmeester FREYBURG, wien de huzaren geene subordinatie meer wilden betoonen, welk eskadron grootendeels uit sterk verwilderde en teugellooze manschappen bestond. Tevens schonk de Koning, welke ook naar Koningsberg was teruggekomen, om daar den uitslag af te wachten van eene expeditie van den generaal v. BULOW, ter ondersteuning van Dantzig, hem de orde van verdienste, als bewijs zijner tevredenheid en ter erkenning van de door hem bewezene diensten.

EENIGE BEDENKINGEN

OVER

DE HERZIENING DER DIENST- EN EXERCITIE-REGLEMENTEN.

Pour qu'une armée atteignit le but auquel le gouvernement la destine, il faudrait qu'elle fut composée d'hommes probes desintéressés, robustes, vaillants. Ainsi organisée elle aurait une supériorité manifeste sur une armée beaucoup plus considérable, dont les élémens ne seraient pas aussi parfaits: ce principe nous paraît incontestable; comment se fait-il donc qu'un général ou attache tant d'importance à des choses futiles, qui anéantissent l'agilité du soldat et dénaturent ses facultés physiques, au lieu de leur inspirer la qualité morale de l'homme de bien et les qualités énergiques de l'homme de guerre

Encyclop. de Courtin.

Une bonne législation est comme la bonne physique, elle doit être expérimentale.

Du PARI.

Het Ministerie van Oorlog, reeds in 1842 doordrongen van de noodzakelijkheid, dat onze militaire reglementen eene herziening behoeften, om met den geest des tijds, en voornamelijk met de vorderingen der taktiek, in overeenstemming te worden gebragt, noodigde alle officieren van het leger uit, zich met dit belangrijk werk bezig te houden en hunne denkbeelden dienaangaande kennelijk te maken.

Deze maatregel werd door de officieren op hoogen prijs gesteld; immers hij getuigt allezins van het vertrouwen dat Z. Exc. de Minister van Oorlog in hunne kunde en ervaring stelde; en legde tevens ook den grond om hen, die later op de gewijzigde voorschriften aanmerkingen mogten maken, te kunnen toevoegen, hetgeen aan den kanselier Poyer werd tegegeworpen, bij gelegenheid deze als beschuldigde zich durfde verzetten tegen eene wet, die hij-zelf gemaakt had: *Patere legem quam ipse tuleris.*

Dit hoog vertrouwen moest dan ook elkeen ten prikkel verstreken om de hand aan het werk te slaan, en waarschijnlijk zullen menigvuldige gewrochten *ac hoc* zijn ingediend, hetgeen het Ministerie van Oorlog wijselijk voorziende, welligt op het denkbeeld bragt, om de chefs der korpsen aan te manen, van alle vertoogen eene memorie op te stellen, waarin de elementen, die tot den opbouw geschikt waren, zich beknopelijk vereenigd bevonden, om daarna nog eene tweede en welligt nog eene derde ontleding te ondergaan. — Om op de alzo verkregene grondstof deze laatste scheikundige bewerking te kunnen verrigten, moest haar eenigen tijd rust gegeven worden, ten einde het *caput mortuum* in de gelegenheid te stellen om te kunnen nederploffen.

Inmiddels werd bij sommige korpsen, waarschijnlijk bij hen, wier voordragten het best den toetssteen des tijds en der behoefte konden wederstaan, proefnemingen gedaan, om over 't gehalte en het nuttige der voorgestelde wijzigingen uitspraak te kunnen doen, een waarborg voor de toekomst te erlangen, en het verwijt voor te komen van een nog bruikbaar gebouw ontmanteld, en daarvoor een met overijling en van weinig duurzame bouwde, in de plaats te hebben opgerigt.

De organieke commissie, die onlangs geroepen werd om over de verzamelde bouwstoffen te oordeelen en daaruit bepaaldelijk, onder nadere hooge goedkeuring, het bestek te ontwerpen, dat voortaan de opvoeding en de behoefte van het leger regelen zal, getuigt van het voorbarig ongeduld, 't welk reeds menigeen deed morren, die over de moeilijkheid en werkzaamheid der taak hadden heengestapt. Uit deze benoeming zal men ook met eenigen grond mogen vermoeden, dat het militaire wetboek, aan welks herziening reeds vele jaren gewijd zijn, het oogenblik der voltooiing nabij is: immers lijdt het wel geen tegenspraak, of alles wat in de verschillende reglementen op de krijgstuicht betrekking heeft, moet met de beginselen en den geest van dit wetboek overeenstemmen, daar het de grondzuil van elke militaire instelling uitmaakt.

Van tijd tot tijd werden wel eens klagten aangeheven over het groote tijdsverloop sedert dat de eerste hoeksteen van deze regtskundige herschepping gelegd werd, en maakte men al spoedig de gevolgtrekking, dat de lezing der exercitie- en andere reglementen, welligt eene geëvenredigde tijdruimte zal verslinden, ondanks er wezentlijke behoefte gevoeld wordt voor het thans gebezigde intermezzo, om bepaalde en gelijkkluidende voorschriften, ten behoeve van het geheele leger, te zien vaststellen.

De bevreessen zien veelal, bij hunne vlugtige beoordeeling, het groote onderscheid over 't hoofd, dat er in de onwerking der verschillende reglementen gelegen is; immers de gronden der exercitie-reglementen worden door de eigenaardigheid van het wapen en de taktiek bepaald, de inwendige dienst vindt hare bepalingen in de dagelijksche werkzaamheden, de huishoudelijke inrigting der kwartieren, het bestuur der menage, de behoefte der zeden, enz., enz.

Het garnizoens-reglement vindt de stof zijner voorschriften in de dienst, tot zekerheid der vestingen in tijd van oorlog en van vrede, de veiligheid van 's lands gebouwen en magazijnen, het behoud der verdedigingswerken, de onderhouding eener goede krijgstuicht en rust in 't garnizoen, de regeling der préeminentien, eerbewijzingen, enz., terwijl een artikel, dat de betrekking tusschen de

militaire en civiele autoriteiten regelt, noodzakelijk kan geacht worden.

De garnizoensdienst bijna de eenige zijnde, waar de soldaat in vredestand daadwerkelijk voor zijn vak optreedt, kan niet te streng worden ingerigt.

De bouwstoffen voor het militaire wetboek moeten daarentegen gezocht worden in den geest des tijds, de zeden, den staat van beschaving en de instandhouding eener goede krijgstuclit.

La discipline est l'auxiliaire du courage. (Maarschalk MARMONT.)

Indien men mag aannemen, dat maatschappelijke wetten nimmer volmaakter zijn en beter worden nageleefd, dan wanneer zij op de natuurwetten steunen, zoo moet dit grondbeginsel in eene militaire wetgeving, zal deze in veelvuldige omstandigheden haar gezag behouden, zooals: van gevaar, ontberingen, vermoeijenissen, nederlagen, terugtogten, enz., waarbij het instinct van zelfbehoud zoo menigwerf de handen der krijgstuclit zoekt te verbreken, alleen maar met groote wijziging worden aangetroffen.

Twee kenmerken, de eigenschap der asymptoten bezittende, zullen derhalve onze reglementen moeten onderscheiden, namelijk: de grootstmogelijke vooruitgang in de exercitie-reglementen, en de meeste behoedzaamheid daarvan in het militaire wetboek en verdere reglementen van krijgstuclit, zoodat de geest van vooruitgang in beiden wel allengs tot elkander moet naderen, zonder evenwel zich ooit aan te raken of te snijden; zij die met mij in dezelatstestelling van denkwijze mogten verschillen, die namelijk zouden wenschen, dat de reglementen van krijgstuclit geheel in verband werden gebragt met den geest van den tijd, den staat der verlichting, den graad van intellectuele en wetenschappelijke beschaving der officieren, zou ik niet alleen antwoorden, dat de ondervinding meermalen heeft aangetoond, dat niet zelden oppervlakkige kennis den grond legt tot aanmatiging, betweterij en waanwijsheid, maar daarenboven verwijzen op de navolgende woorden van GRATIAN:

« Les sages ont été toujours malendurants. L'impatience croit avec la science; une grande connaissance est difficile à contenter; » tegen alle welke gewaarwordingen van den geest een breidel moet worden gelegd.

ANISTIPPUS zeide wel, dat de wijzen om goed te leven geen wetten behoeven; een ander wijsgeer gaf wel voor, dat hij niet aan de wetten, maar wel aan de rede gehoorzaamde; doch de tijd is te verre af en zal welligt nimmer aanbreken, om deze theorie in praktijk te kunnen brengen.

De taak, die de Commissie te verrigten heeft, voornamelijk dat gedeelte 't welk de krijgstuclit aangaat, is derhalve van een' teederen aard, vereischt groote omzigtigheid, veel scherppinnigheid en menschenkennis, en rijke ondervinding; ook zelfs ten aanzien der exercitie-reglementen is de taak niet van moeijelijkheid ontbloot, daar zij den invloed zal ontwaren, nu eens van zamen-, dan eens uiteenloopende denkbeelden en beschouwingen.

Nuttigheid, zakelijkheid en beknoptheid zij hare leus: deze drie eigenschappen, in behoorlijke verbinding toegepast, zullen in de werktuigelijke en zedelijke orde der voorschriften, eene even goede uitkomst opleveren, als eene welgeordende evenredigheid in het mengsel van salpeter, zwavel en houtskool, in de fysieke orde der wapenwerking.

De geest van eenen MONTECUCULLI en van eenen MARMONT beziele tot dat einde de leden der tezamen geroepen Commissie; MINERVA en BELLONA mogen hunnen militairen geest besturen: beide vrouwen, zoo worden zij behoed tegen de trouweloosheid, als die van eene SCYLLA, dochter van NESSUS, koning van Megarie, die haar vaders noodlottig haar afsneed, waaraan het welzijn en het behoud der inwoners verbonden was.

Veeljarige ondervinding, dienstverrigting van allerlei aard, zouden mij wel eenigzins waarborgen tegen aanwrijving van waanwijsheid, zoo ik ook in de details mijne gedachten omtrent de herschepping der reglementen mededeelde; dan, na de benoeming der Commissie, breng ik deze lust gaarne der bescheidenheid ten offer.

Meer gepast had ik zulks kunnen doen, op het tijdstip toen eene algemeene oproeping daartoe gedaan werd, doch toen ben ik wederhouden geworden door de vrees van het lot te zullen ondergaan, dat voorheen te Sybaris elkeen ten veel viel, welken eene wet aanhield, die niet aan de behoefte voldeed.

Ik zal derhalve ditmaal mij bepalen, door bij wijze van herinnering, alleen vlugtig eenige punten aan te stippen, die ik hoop dat de aandacht niet onwaardig mogen zijn.

Goed marcheren en goed schieten zijn twee hoofdvereischen in den oorlog. « *La guerre et dans la jambe du soldat,* » zeide de maarschalk VAN SAXEN. « *Une bonne troupe doit être manoeuvrière et marchante,* » zegt de maarschalk MARMONT. « *Si les armes à feu son si de peu d'effet qu'ils ne produisent guère d'autre résultat que l'étonnement des oreilles, j'espère qu'on en quittera bientôt l'usage.* » (MONTAIGNE.)

GUIBERT in zijn *Essay de Tactique*, uitgegeven in 1772, op welk tijdstip het infanterie-geweer nagenoeg de tegenwoordige volmaaktheid had bereikt, drukt zich, na eenen woordenstrijd, waarin hij het ongerijmde van het snelschieten had trachten aan te toonen, aldus uit: « *Faut il s'étonner si les feux de mousqueterie sont si méprisables, si dans une bataille il y a 300,000 coups de fusil de tirés, sans qu'il reste 2000 morts sur le champ de bataille.* »

Later dan dit tijdstip wilde de generaal SUWAROW slechts 3 patronen aan zijne soldaten geven en verder met de bajonet zijne aanvallen beslissen. — Was het welligt niet om dezelfde redenen, dat de generaal CHASSÉ eene voorliefde voor de bajonet gevoelde?

De oorzaak dezer gebrekkige vuurwerking was reeds lang bekend; verschillende schrijvers, behalve de reeds aangevoerde, als: MAURITS VAN SAXEN, de generaal GASSENDI, de majoor DECKER en de kolonel PROBERT, zeggen daarover hunne meening, en des ondanks werd er niets aangewend om de schietvaardigheid te bevorderen. Aan het tegenwoordige Ministerie komt de lof toe deswege goede gronden te hebben gelegd, doch deze moeten door de welwillendheid der bevelhebbers ontwikkeld en met kracht ondersteund worden.

Nog niet genoeg kan men zich van een hersenschimmig manoeuvreerstelsel losrukken, en ziet men thans nog wel eens in een goedgeslangd bataillons-vuur, het criterium der bedrevenheid van eenen troep, gelijk voorheen SALTERN eene gelukkige revue, waar de uitvoering geheel aan zijne verwachting beantwoordde, met eene overwinning gelijkstelde.

Dat de verordende maatregelen omtrent de schietoefeningen, reeds goede vruchten hebben gedragen, daarvan getuigen de jaarlijksche

verslagen, doch zij hebben op verre na nog niet die volmaaktheid bereikt, waarvoor zij vatbaar zijn.

Verbetering in het geweer, maar hoofdzakelijk vaardigheid en geoefendheid in den schutter, moeten nog steeds ons streven zijn, want PATERCULUS zegt: «*Naturaliter quod procedere non potest recedit.*» Alles wat dus tot volmaking van bovengenoemde hoofdvereischten in den soldaat kan toebrengen, dient vastgesteld en met den meesten aandrang te worden aanbevolen.

Eene proefneming omtrent de uitkomsten van 't bataillons gelederen- en tweegeledeeren-vuur, komt mij allernoodzakelijkst voor, om de materiële en morele uitwerking naar waarde te kunnen schatten en met grond het eene vuur boven 't andere aan te bevelen.

Tegen het bataillons-vuur bestaan veel bedenkingen, hoewel de Engelschen het met voordeel in Spanje hebben aangewend; eene genoegzame tuschenpoozing tussehen het kommando van *Aan!* en *Vuur!* te laten, en niet op het gelijkvuren te letten, gevoegd bij de thans meer verkregene schietvaardigheid, zou, mijns inziens, proefnemenswaardig zijn.

De uitwerking van een goed aangebragt bataillons-vuur, verhoogt de zedelijke kracht van den troep die het afgeeft, terwijl die van haar welke het ontvangt in dezelfde evenredigheid vermindert; de Engelschen gingen dan ook meestal daarna, met het bataillon in orde van bataille geschaard en met geveld geweer den vijand te ontmoet; er zijn gelegenheden geweest, dat zij op deze wijze achtereenvolgens hardnekkige aanvallen afweerden en hunnen vijand in verwarring bragten: tot evenveel eer voor de aanvallers als voor de verdedigers, hetgeen ons daarenboven nog kenmerkt, dat de schok minder bestaat in de fysieke kracht der massa, dan in de zedelijke kracht van den wil.

Bij een defensief offensief zou ik het bataillons-vuur steeds boven het tweegeledeeren-vuur den voorrang geven, doch men moet den moed bezitten van bedaard en onverschrokken den vijand op 40 of 50 passen af te wachten; de opening, die dan door een goed geconcentreerd bataillons-vuur in de vijandelijke gelederen gemaakt wordt, houd ik voor de hoogstmogelijke *potenz*, om het offensieve te bevorderen.

Het vuren op groote afstanden, op een overhaast kommando, het snelvuren, dat geen ander voordeel heeft dan aan den vijand zijne complimenten terug te zenden en de vrees te verdooven, zijn veelal de oorzaken van de weinig goede uitkomsten die de vuren in 't algemeen opleveren, en van den slechten reuk waarin het bataillons-vuur staat.

De voordeelen van het tweegeledeeren-vuur acht ik te hoog geschat: Immers het meer vrije vuren, het met meer gemak aanleggen en mikken, vervalt grootendeels, door de ongelijke bewegingen van neven- en achterlieden en door den gestadigen kruiddamp waarin het bataillon gehuld is.

Tussehen de pelotons of divisiën in de geslotene kolonnen, dient de afstand ook vergroot te worden; de ondervinding heeft geleerd, dat een te gesloten troep niet lang marcheren kan, zonder uit zijn verband te geraken, omdat de misslag van een enkelen, eene te dadelijke werking op 't geheel uitoefent; en wanorde is dikwerf de voorbode van de nederlaag. Doch ik zou allengs de grens

overschrijden die ik mij-zelfen heb afgebakend; daarom de hulpklep opengesteld om de overtollige stoom uit te laten.

De bataillons-kommandanten moeten beter in staat gesteld worden, om hunne respectieve bataillons te kunnen oefenen, opdat zij ze bij alle gelegenheden in de hand hebben en de grens leeren kennen, die zij er mede bereiken kunnen. Immers in ons vaderland zal, bij een defensiven oorlog, een bataillon reeds een aanzienlijken werkkring te beurt vallen. Het is van het uiterste gewigt, dat deze taktische eenheid, alvorens in de lineschool over te gaan, volledig onderwezen zij, om bij de zaamgestelde bewegingen dezer school, die bedaardheid, kalmte en naauwgezetheid te doen heerschen, die tot eene hebbelijke manoeuvrevaardigheid leiden, zoodat deze laatstgenoemde school meer eene toepassing worde van de gelegde gronden op een grootere schaal van 't geen in den oorlog werkelijk plaats vindt, dan eene verzameling van parade-manoeuvres voor het exercitie-veld. Steeds met het doel van den oorlog voor oogen, behoort men in de beide genoemde scholen veronderstellingen te doen, die allen, als zoovele zetten op het schaakbord, hare toepassing vinden, om niet alleen eene fysieke oefening voor den soldaat, maar tevens eene intellectuele voor den officier te zijn.

Meestal komt men onvoorbereid op het terrein, en neemt dan eene les uit eene der scholen tot doel; gebrek aan een vast bearaamd plan en de daaruit volgende traagheid van den geest, is oorzaak dat het Sybarische, *geeft acht om te rusten*, menigmaal wordt aangewend, tot verveling van allen en ten nadeele der oefening.

Nederlagen, terugtogten, zullen gesimuleerd moeten worden, om den soldaat te gewinnen zich te herzamelen; men moet gelegenheid trachten te vinden, om de ligte kavallerie, verborgen gesteld, eensklaps op soldaten in verstrooide orde geschaard, af te zenden, ten einde te zien hoe zij zich zullen gedragen. Men zal daar, wár zulks geschieden kan, divisiën, brigades, ja zelfs regimenten in tweeën splitsen, om elkander aan te vallen, te verdedigen; in één woord, een waren schijn-oorlog voeren, met alle bewegingen die het beeld des oorlogs levendig voorstellen, om met hetzelfde gemeenzaam te worden, ten einde besluitvaardigheid en tegenwoordigheid van geest, twee onvermijdelijke hefboomen, aan te kweeken (*L'irrésolution est pire que la mauvaise exécution*, zegt GRATIAN), opdat de oorlog niet anders dan eene oefening toeschijne, gelijk JOSEPHUS van de Romeinen zegt: hunne oefeningen droegen zoodanig het kenmerk van het beeld des oorlogs, dat men ze gevechten zonder bloedvergieten, en deze laatste bloedige oefeningen konde noemen.

Men late zich niet afschrikken door de gevaren, die uit de verhitting der gemoederen (welke bij dusdanige gelegenheden wel eens plaats grijpt) zouden kunnen geboren worden; de ongewoonte der zaak vergroot al ligt de uitwerking van een opkomend deesem van den najver; trouwens tegen deze vrees kunnen strenge maatregelen genomen worden.

Men houde mij evenwel voor geenens bibliomaan, die de waarde der boeken naar de dikte afmeet, als werden zij geschreven om de armen, in plaats van den geest te oefenen; een paar bladzijden aan deze stoffe gewijd, zal daartoe voldoende zijn; ik ben integendeel van gedachte, dat de thans in reglementen zich bevindende aanmer-

kingen, meestal kunnen weggelaten worden, als behoorende tot de taak van den onderwijzer, die in den loop van zijn onderrigt als vanzelve daartoe gebracht wordt, want: *Qui bene distinguit bene docet.*

Alvorens van dit artikel af te stappen, wil ik hier nog de woorden van den maarschalk MARMONT bijvoegen, zie zijn *Esprit des institutions militaires*, een *vade-mecum*, dat in de bibliotheek van elk denkend officier eene eerste plaats verdient te bekleeden. « *Chaque art à sa théorie, mais le talent de s'en servir avec avantage demande des applications fréquentes et l'esprit d'observation.*

« *Il faut s'accoutumer aux dangers à cette physionomie des batailles, que présente tant de phénomènes divers. Il est dans notre nature de rechercher, d'aimer les émotions; développer l'esprit d'une armée, augmenter sa confiance, parler à son imagination, exalter l'âme du soldat, tel doit être l'objet constant, auquel doivent tendre nos efforts.* »

De inwendige dienst geeft ook omtrent sommige punten aanleiding tot diep nadenken.

De scheidslijn tusschen het gezag, dat elk in zijne betrekking toekomt, dient scherp te worden afgeteekend, opdat een iegelijk zich met waardigheid in zijn gezagskring kunne bewegen en relief tegenover zijnen mindere bekome en de zoo noodzakelijke zelfstandigheid worde bevorderd, *car malheureuse est l'éminence qui n'a rien de substantiel*, zegt GRATIAN; *c'est une lettre où il n'y a qu'une suscription*, zegt de gravin d'ARANDA.

Elk in den kring van zijn gezag te handhaven, hem daarin te houden, door eene zachte werking der zwaartekracht van 't Hoog Bestuur, zal niet alleen die hoedanigheid bevorderen, maar tevens 't gezag in woorden en daden aankweken, hetwelk zoo menigmaal in netelige omstandigheden het Palladium van behoud geweest is.

Het zonnestelsel geeft ons hiervan een treffend voorbeeld; ondanks dat de hemelbollen zich om de zon bewegen, heeft elk eene beweging om zijn eigen as, van de algemeene beweging onafhankelijk, terwijl zij allen, door eene zachte werking der verhevene natuurwetten, binnen hunne loopkringen verblijven. Ja! zelfs het ligchaam heeft zijne wetten, onafhankelijk van de aandoeningen der ziel. Doch de invloed der zoo evengenoemde natuurwetten van 't groote ligchaam der zon, van uit het middelpunt des zonnestelsels, om de kleinere hemelligchamen binnen hunne grenzen te houden, is wederkeerig, zoodat ook de zon op hare beurt door de werking dezer lichamen in haar middelpunt verblijft; immers de natuur heeft door hare wijze wetten, aan alle lichamen krachten, geëvenredigd aan de vierkanten hunner middellijnen, en ons daardoor de leering gegeven, dat, zal de geregelde gang in eene militaire of andere instelling niet worden gestoord, elk werkend lid binnen deszelfs aangewezen kring zal moeten verblijven.

« *L'Esprit militaire a pour but l'esprit de corps. C'est un ressort puissant qui ne saurait être trop tendu.* » (Maarschalk MARMONT.) Dit laatste veelhoofdige ligchaam, door eene ziel bewogen, ja nagenoeg van het geslacht der Polyadelphien (men houde mij deze vergelijking ten goede) kan niet genoeg worden opgewekt. Zie hier wat ROGNIAT daaryan aanvoert in zijn artikel, *Discipline et esprit de corps*:

« *Il faut d'autres liens que la discipline; lorsque le péril devient imminent, ces liens ne suffisent pas pour enchaîner la peur.*

« *C'est le défaut d'esprit de corps et de confiance mutuelle qui*

produit si souvent des terreurs paniques, parmi les troupes nouvellement rassemblés.

« *Les Romains, qui connurent mieux que nous, les secrets ressorts qui meuvent les hommes, donnaient à leurs légions des noms qui rappelaient de glorieux souvenirs tels que: l'invincible, la victorieuse, la fidèle; c'était en quelque sorte faire prendre un engagement de ne pas rester au dessous de leur réputation.* »

Zelfs de Condottieri prijken met de welklinkende namen van: *Fier a bras, sans quartier, Sforza*, enz.

Ik herhaal het, de taak der Commissie is moeijelijk. In het leger eenen goeden krijgsmansgeest te ontwikkelen, te onderhouden, het te onttrekken aan den invloed der gewoonte, die alle werking van den geest uitdooft, waaraan de vreedstijd met haar slaapmiddel der eentoonigheid reeds zooveel toebrengt, de geheime veren te doen bewegen van hem, die zeker schrijver *microscome rempli de merveilles* noemt: Ziedaar den geest die de reglementen dient te kenmerken. Dat de Commissie zich niet overhaaste, *la précipitation n'engendre que des avortons*, zegt GRATIAN. *Assez-tôt si assez-bien*, zeide een der wijzen; en hiermede eindig ik mijne taak en heb mijn gevoelen gezegd, zonder er tegen op te zien, van gevaar te loopen, tot de pijnbank van BUSIUS, of het dragen van den rooster van den heiligen LAURENTIUS te worden veroordeeld.

*Si les maximes des hommes déceulent leur coeur;
l'esprit des institutions militaires révèle la qualité
d'une armée.*

Y.

SCHETSEN, BEELDEN, PORTRETTEEN; WAARHEID EN PHANTASIE.

III. (1)

PROEVE

OVER DE VOLGORDE DER STANDEN VAN DE MAATSCHAPPIJ.

De maatschappij staat voor ons opgericht als een gebouw, het gesticht der eeuwen, daar steeds aan voortgearheid wordt, dat al hooger en hooger rijst en nog onvoltooid blijft; want somtijds wordt het tot in zijne grondslagen geschokt, en leemten en scheuren vallen overal in, waar het blijkt zwak of beschadigd te zijn;

(1) De verwachting welke wij bij de opening van de bovenstaande rubriek ge-koesterd hebben, is niet te leur gesteld. De proeve welke wij hierbij onze lezers aanbieden, is geheel *con amore* voor ons tijdschrift bewerkt, door eene jeugdige schrijfster, die in het afgelopen jaar voor het eerst gedebuteerd heeft in het *Leeskabinet*, en onder Letter Z. reeds gunstig bij het publiek bekend is. Wellicht zal men zich herinneren, dat een onzer hooggeleerde letterkundigen, dit begaafd meisje in de rei der Nederlandsche schrijfsters heeft geïntroduceerd en openlijk hoogen prijs stellen, ook ons in de gelegenheid heeft gesteld, aan ons publiek eene proeve te kunnen aanbieden van een ontlukend talent, dat belooft den weg te volgen van mejufvr. TOESSAINT en de schrijfster van *Te laat*. Het zal onze lezers voorzeker streelen, te zien, hoe eene jeugdige schoone over onzen stand denkt, en vlijend zal het ons wezen, meer bijdragen van dien stempel van haar te ontfangen.

De Redactie.

maar die plaatsen weder gemaakt zijde, wordt het geheel vaster, steviger en hechter, dan het ooit te voren was. Op de ladders langs de opgetimmerde steigers, zijn op onderscheidene treden talrijke werklieden bezig. Ieder staat op zijnen aangewezen post, — de een hoog, de andere ver beneden hem. Het is even weinig wijs en voorzigtig «zich door lust naar hoogmoed te laten ont-zindelen,» zoo als Hooft zou zeggen, en hijgende van ijdele begeerte naar verheffing tot hooger standpunt, dan men kan bekleeden, op te willen stijgen, als het onwaardig is eene trede te dalen en zich te vernederen; op den trap waarop men geplaatst is moet men stand houden, dáár alleen kan men zich in volle kracht ontwikkelen. De minste arbeider, de lastdrager, die de ruwste bouwstoffen bijbrengt en aan den voet van den ladder blijft staan, is evenzeer dienstig en onmisbaar bij het werk, als de bouwmeester die het plan heeft ontworpen — en aan het hoofd van alles den arbeid bestuurt.

Bij de tegenwoordige wetgeving, in de meeste staten van Europa, bestaat er voor iedereen de volkomenste vrijheid, om zich overeenkomstig zijne vermogens te ontwikkelen en elk burger heeft gelijke regten om die ontwikkelde vermogens in den staat te doen gelden; met andere woorden, er bestaat eene gelijkheid voor de wet. Dienvolgens staan alle ambten en bedieningen, ook de hoogste die er zijn, voor iedereen open. Mannen uit den burgerstand kunnen door bekwaamheid en uitstekende verdiensten, gepaard aan volharding, zich tot den hoogsten rang verheffen. Ieder kenne zijne roeping en volge die. Geen levensstand, hoe nederig, hoe vergeten ook is er, die iemand belet tot de hoogste eereposten te geraken; doch dat neemt niet weg, dat, niettegenstaande de vermenging der onderscheidene klassen dagelijks toeneemt en meer en meer algemeen wordt, de verschillende graden der maatschappij bestaan en in acht moeten worden genomen. Ieder eerlijk beroep, ieder gevestigde stand is achttingwaardig en heeft aanspraak op gelijke burgerlijke voorregten; maar niet ieder beroep, niet ieder stand wordt evenzeer geëerd en onderscheiden.

Omtrent het rangschikken der standen is de openbare meening wel gevestigd, en de meerderheid weet waaraan zich te houden; enkelen echter zijn er (wij hebben ze meermalen ontmoet), welke dienaangaande geen zeer duidelijke begrippen hebben, of die zich slechts gebrekkig rekenschap hebben gegeven van hetgeen zij daarover dachten. Opvoeding, familie-betrekkingen, ingezogen vooroordeelen, verkeerde inzichten aan anderen ontleend, kleine berekeningen rigten zeer dikwijls het oordeel van velen op dit punt; en het gebeurde meer dan eens, dat wij er getuige van waren, hoe hieruit misverstand en oneenigheid, zelfs bij de eenvoudige dagelijksche gesprekken ontstond; dit deed ons beproeven de opvolging der standen uiteen te zetten.

De eerste en meest eigenaardige wensch van elk lid der maatschappij is, een waarborg te hebben voor de veiligheid van zijn leven en van zijne bezittingen. Dit geeft hem het zwaard in de vuist; of zoo zijn ambt of beroep, in één woord, zijn maatschappelijke toestand hem niet veroorlooft het wapen te voeren, doet het hem omzien naar eene beschermende of verdedigende magt, die altijd gereed staat elken gevreesden aanval af te weren. Dit grondbeginsel heeft het aanzien gevestigd van den krijgsmans-

stand en dezen tot den eersten stand verheven. Voeg hierbij, dat de wapenhandel eene hoofdbezigheid, en het voornaamste gedeelte der opvoeding was van den adel, die in de middeleeuwen, na den val van het Romeinsche rijk, bij het ontstaan eener nieuwe orde van zaken en bij het zamenstellen van de regering der staten van Europa, beschouwd werd als de hechtste steun van den troon, wijl zij de vorsten het naast omringden; hoewel het in 't vervolg van tijd, bij de toenemende heerschappij en het gezag der Edelen, meermalen gebeurde, dat de vorsten, zich ten schutsweer tegen de overmoedige aanmatigheden des adels, het volk in de armen moesten werpen. Over deze laatste opmerking kunnen wij al aanstonds heenstappen; indien wij haar niet ter zijde lieten liggen, zou zij ons te zeer afleiden van ons bepaald onderwerp.

In de eeuwen dan, toen het geweld zich regt verschaftte en de uitspraken der gerechtigheid afhingen van de kans der wapenen, behoorde het tot een der voorregten, toegekend aan den vrijen man, dat hij een wapen bij zich mogt dragen; en, gelijk ik begon te zeggen, wapenoefeningen waren het voorname bedrijf van edelknapen en ridders. De oude instellingen dier dagen zijn vervallen, maar de geest die er in leefde is nog niet geheel verstorven, de herinnering er aan heeft zich voortgeplant, is overgebleven, en komt nog uit in den eerbied voor den militairen stand. Moed en dapperheid zijn eigenschappen die men niet zonder ontzag kan bewonderen en hoogschatten. De zwakken hebben behoefte om op te zien en te vereeren, en voelen zich zeker en veilig onder het toezicht van den kloekmoedigen en weêrbaren man; in zijne sterkte vinden zij een' steun. Van dáár de onderscheiding die den krijgsmans te beurt valt en die hem nimmer kan betwist worden.

«Te Rome (merkt LA BRUYÈRE aan) was de soldaat geleerd, «en de advocaat dapper; iedereen bezat er de laatstgenoemde hoedanigheid; de Romein was te gelijk krijgsmans en advocaat.»

Zoo was het tot den tijd dat Keizer GALLIENUS de toga van den degen scheidde. Van toen af was het te Rome, gelijk in het vaderland van LA BRUYÈRE en in het onze; de soldaat was dapper en de advocaat geleerd, of liever, de man van studie zag zich niet geroepen om personen moed ten toon te spreiden. De regterlijke magt werd een afzonderlijke stand. De degen behield echter altijd den voorrang, als zijde het kenteeken der dadelijk uitvoerende magt. Sedert het buskruid is uitgevonden weet iedereen dat er een nieuw stelsel van oorlogen is ingevoerd, waarbij de ruwe moed, verbonden aan geweldige lichaamskracht, vervangen wordt door kunstgeleerde dapperheid en beleid.

Het verstand is de ziel der krijgskunst geworden. Om groote daden te verrigten, behoeft de krijgsoverhebber, die de uitkomst van den slag berekent en de overwinning voorspelt, geen man van zes voet en forschen lichaamsbouw te wezen. De oordeelkundige bekwaamheden van den generaal, het verstand, de berekening, zijn juiste blik, zijn overzigt en kennis der zaken van het bestuur, zijne welsprekendheid, niet die van den regsgeleerde, maar die welke aan het opperhoofd van een leger voegt en de krijgsmenigte aanvuurt, de kennis der menschen, waardoor zijn omgang met de soldaten gekenmerkt wordt en die hem leert allen naar waarde te onderscheiden en hunne diensten te beloonen door eer en be-

vordering, dit alles geeft hem gezag en maakt zijne kracht uit. Niet de sterkte van de vuist, maar de magt van het verstand geeft hem regt op zijn verheven standpunt. Omdat de soldaat hem het meeste verstand en het meeste doorzicht toekent, gehoorzaamt en eerbiedigt hij hem als zijn opperhoofd. — Dat zijn burgerlijke verdiensten, die aan den krijgsmoed meer waarde verleenen en het aanzien van den militairen stand vermeerderen en wettigen.

De Koning zelf staat aan het hoofd van het leger; hij reikt elk soldaat als wapenbroeder de hand, en draagt bij voorkeur de aan dien stand voorgeschreven kleeding. Het gewaad doet wel niets af tot de waardigheid van den stand; maar zoodra er bepalingen zijn gemaakt, dat men aan uiterlijke teekenen en onderscheidingen den rang van iemand zal herkennen, spreekt het vanzelf, dat de hoogste persoon van den Staat verschijnen zal in het kleed dat gedragen wordt door de eerste en meest aanzienlijke orde van den Staat dien hij regeert. Het houdt op beuzelachtig te zijn, in dezen op het bloot in acht nemen van den uiterlijken vorm acht te slaan, wanneer die vorm aanleiding geeft tot eene ernstige gevolgtrekking. Dit moge schijnbaar een zeer klein bewijs wezen van de onderscheiding welke aan den militairen stand toekomt; het is niet te min een zeer geldig bewijs.

Wij zijn geenszins het gevoelen toegedaan, dat het kleed den man maakt; dit moet uit het voorgaande reeds genoeg gebleken zijn; men zal ons dus niet verdenken van ijdele vooringenomenheid met den schitterenden dosch, welke door den krijgsmoed gedragen wordt, en van dien kant gerust, kunnen wij hier, een ons juist invallend woord te pas brengen, en eene zinspeling op de uniform, benevens hetgeen er verder bij voorviel en gezegd werd, mededeelen:

Zeker jong geestelijk heer, nog ongehuwd, moest om zijn eenzaam leven op zijne dorps-pastorij, doorgaans eenige plagerij verduren. Dan schertste hij vrolijk mede en het was vermakelijk om aan te hooren. Eens op een avond liet hij zich, meer puntig dan bescheiden, ontvallen, dat: «de dames, over het algemeen den «gedistingueerden rok de voorkeur geven;» — hiermede bedoelende, dat bij eene huwelijksaanvraag, de kans om wel te slagen voor een officier en voor een predikant gelijk stond. Het was louter kortswijl, en onnadenkend wierp hij het daar heen. Doch het werd gezegd in het bijzijn van eene achterkleindochter van den generaal von DOPFF — dezelfde die in 1782, op eigen kosten, een oranje-korps oprigtte, in de dagen dat de oorlog met Oostenrijk ons land bedreigde, en Keizer JOSEPH II zijne Croaten, Hussaren en Ulanen naar deze gewesten afzond.

De jonge dame viel den goedgeluimden leeraar in de rede, met al de scherpsinnige gevatheid, waardoor zich de leden van dat oud aanzienlijk geslacht onderscheidten, en op beleefden, doch hooghartigen toon sprak zij: «Gij vergist u, Dominé! leer voortaan «het onderscheid beter maken tusschen den gedistingueerden en «den distinctieven rok.» Deze bijtende en hoogmoedige teregtwijzing deed voor het oogenblik de scherts ophouden, maar werd noch weersproken, noch berispt. Het gezegde der Freule en de gereede ingang die het vond, toonen genoeg aan, dat de denkwijze die wij voorgedragen hebben, betreffende het aanzien van

den militairen stand, volkomen overeenkomt met de openbare meening.

Er bestaat eene zekere armzalige smalerij op den krijgsmansstand, die zich oplost in de uitdrukking van: «een vergulden bedelaar;» — woorden waarmede men den officier bedoelt. Zulk een oordeel is het gevolg van de onbeschoftste onwetendheid. Schudt hem wakker die zoo denkt! want, waarlijk, zijne denkbeelden zijn niet zeer helder. Verklaart hem toch, dat eer en geld twee zeer verschillende zaken zijn, die niet altijd zamengaan. De man die het eerste bezit en ongeschonden behoudt, kan het laatste moeten ontberen; en zijne aanspraak op de algemeene achting zijner medeburgers blijft daarom toch dezelfde. De man die veel geld bezit of veel geld wint, en een' onverzadelijken dorst naar goud in zich ontwaart en zoekt te bevredigen, staat aan den rand eener diepte; en de helling, langs welke hij dreigt af te glijden, is zacht en glooiend; niet altijd blijft hij een eerlijk man, en al wordt hij niet openlijk geschandvlekt, de rijke man kan zeer arm wezen aan eer en eergevoel, en hetgeen hem ontbreekt is voor geen prijs te koop; terwijl daarentegen het gemis van de stoffelijke goederen der fortuin iemands rang niet kunnen verlagen of schenden. De naauwkeurigste en tevens onbekrompenste berekening van het welvoegelijke, is het gevolg van militaire nethed en militair overleg. Ook dit verdient allen lof en is eene drangreden te meer om dien stand te achten.

Nog een ander verwijt klikt ons in de ooren. De misnoegde burger, de opbrengsten die hem opgelegd zijn opsommende, noemt den militair in vrestijd: «een lediglooper dien hij moet helpen «onderhouden, en die betaald wordt om zich te laten doodschieten.» Dit is wederom een even bitse als laffe schimp. Kan goud een enkelen druppel bloeds betalen? en de aanmerking op de ledigheid van den soldaat beantwoorden wij hiermede, dat de tijd van den soldaat aangevuld wordt door de strenge en stipte verordeningen der krijgstuicht, die hem geen enkel uur vrij laat. De krijgsbedrevenheid die op een beslissend oogenblik van hem gevorderd wordt, moet aangeleerd worden en vereischt eene aanhoudende oefening. Zal hij geschikt voor de dienst zijn en blijven, dan moet hij die kennen en onderhouden. Hij moet bereid zijn tegen den dag dat hij opgeroepen kan worden om in den slag te gaan. Altijd onder de wapenen, moet de krijgsmoed, bij den aanval van buiten, bij onrust van binnen, bij het minste alarm, aanstonds gereed zijn om te strijden, en om de verstoorders der publieke veiligheid te beteugelen. Zoodra de vijand naakt, moet hij huis en have verlaten. Zijne dierbaren laat hij achter, en het scheiden valt hem bang; want men weet dat de koanste en krachtigste gemoederen het meest gehecht zijn aan de teederste banden van liefde en vriendschap. Alles wat het leven waarde verleent, geeft hij op, om zich aan gevaren en ontberingen, zonder aarzeling, bloot te stellen. Op de maanden en jaren van ongestoorde kalmte, die men met onbillijke berisping en kwalijk verschoelen spijt en ergernis, werkeloosheid noemt, volgt voor hem al het rumoer van den krijg; in korte dagen beleeft hij een belangrijk tijdperk en elk zijner uren is gekenmerkt door een roemrijk feit. Zijne daden verbreiden zijn naam en maken dien onsterfelijk. Dit is de schoone en glansrijke zijde van zijnen stand. Maar stel hiertegen

over, hoe de ellende van den oorlog hem bestormt en met zich sleurt. Nederlaag, gevangenneming, verwonding, honger, gebrek, wreedaardige mishandeling van den vijand, dit alles kan hem overkomen, en hij kan reddeloos en tot weerstand buiten staat zijn. Doch laat hij zelfs gelukkig wezen en voor zulke uiterste ongevallen bewaard blijven, dan nog, bij het nachtelijk wachvuur gelegerd, onbeschat voor gure windvlagen, regen en koude, staat hij alle ongemakken door, en ziet dikwijls in éenen nacht zijn hair vergrijzen; terwijl de vreedzame burger, aan den stillen huisselijken haard gezeten, in het warme vertrek de verkwikkende genoegens smaakt van een welgeordend rustig leven, in een gezellig uur de dagbladen opneemt, en toeziet hoe zijne vrouw en dochters het oude linnen uit de kasten bijeenzoeken, om netjes het pluksel te maken voor de gekwetsten.

Laat ons bovendien nog mogen doen opmerken, dat de ledigheid van den officier in vreedstijd — een punt waarop men hem nog veel zwaarder valt dan den soldaat — ook evenmin werkelijk bestaat, of ten minste, indien zij mogt bestaan, zeer willekeurig is. Niets verhindert hem zich te bekwaamen in de vakken van kennis en wetenschap, die in verband staan met de kundigheden welke in zijnen stand een noodzakelijk vereischte voor hem zijn, en hem in staat stellen de verschillende rangen waardig te bekleeden. De geschiedenis biedt hem hare schatten, de staatkunde dringt zich aan hem op, de fraaije letteren weigeren hem geene gemakkelijke verpoozing, het penseel van den kunstenaar wordt niet beschadigd door de aanraking van den degen; het ontbreekt hem aan geene hulpmiddelen om den ledigen tijd te verdrijven en nuttig te besteden. De officier is niet geleerd, maar hij mag veel weten en moet aan niets vreemd zijn. De beschaving van den man, wien van jongsaf het gevoel van eer, de zucht naar onderscheiding, de fierheid op zijnen stand, de achting voor zich-zelf en voor anderen is ingeboezemd, bepaalt zich niet bij de oppervlakkige beschouwing der dingen, en bestaat niet alleen in het kennen en inacht nemen van den beweeglijken vorm der gewoonten en gebruiken van den gezelligen omgang; zij dringt door tot nauwkeurig inacht nemen des levens en der menschen; hieraan paart hij grondige kennis en nadenken, en is daardoor, meer dan elk ander, in staat alle betrekkingen en alle menschelijke toestanden juist te beoordeelen. Het gemoed der menschen drukt den stempel op hunnen werkkring. Het kan niet missen dat de officier, die zijn standpunt naar waarde schat, en bij ijver voor zijne dienst, behoefte aan werkzaamheid voegt, een bekwaam en verdienstelijk man moet worden, zoo hij het niet reeds is.

Hiertegen zal men aanvoeren, dat deze schildering te eenzijdig is, en men zal ons beschuldigen dat wij de ongeregeldeheden die de militairen kunnen plegen, al te verschonend over 't hoofd zien; men zal beweren dat zij den voorrang die hen overal wordt gegeven, te luid doen gelden; men zal er iets van mompelen dat zij eene op zich-zelve staande orde in den staat uitmaken, dat zij zich op sommige regten, al te uitsluitend, veel laten voorstaan, en dat zij voor geene andere vierschaar verantwoordelijk zijn dan voor den kriegsraad; men zal ons willen aantoonen, dat zij zich dikwijls verslaven aan het spel, waarin zij eene toevlugt zoeken tegen de verveling; men zal er bijvoegen, dat zij, ten op-

zichte van het betalen hunner schulden, grondig de voorschriften van den *don Juan* van MOLINÆ bestudeerd hebben, en dat zij even knap en behendig als die befaamde losbol, zich hunne schuldenaren van den bals weten te schuiven. Deze en dergelijke grieven uit den weg te ruimen, zou eene ondankbare taak zijn. Wij zullen het niet ondernemen de eigendunkelijke en willekeurige dooven te beschreeuwen; maar elk dezer bedenkingen tegen den militair en zijnen stand, legt ons als van zelve de gevolgtrekking in de pen, dat ieder burgerlijk vooroordeel tegen den krijgsmansstand, voortvloeit uit de meerderheid van dien stand boven alle andere.

Thans zullen wij overgaan tot den regtsgeleerden stand. Een vlugtige terugblik op de geschiedenis zal hierbij dienen om onze begrippen omtrent dien stand te staven.

Het aanzien, verbonden aan den raadsheerlijken tabbaard, bestond van ouds bij de Gricken en Romeinen, en werd nimmer, ook in latere tijden, in twijfel getrokken noch bestreden.

Na den val van het Romeinsche rijk en na de overheersching der Noordsche volkeren, toen uit de algemeene wanorde en verstorning eene nieuwe landsverdeeling en eene nieuwe regeling van den staat ontstond, bij de vestiging van het feudale stelsel en zoolang dit bleef bestaan, werd de regtsmagt uitgeoefend door de leenheeren.

De weinige kennis, welke in die eeuwen van onkunde en duisternis een schemerachtig en onzeker licht spreidde op het nog ongebaande spoor der volken, berustte bij de geestelijken. Zij waren in het bezit der verminkte overblijfselen van de oude regtsgeleerdheid, die bewaard waren gebleven in de overlevering, of in enkele geschriften die geene prooi der barbaren waren geworden. Zij voerden het Kerkelijk regt in, en wisten zich de bijgeloovige onwetendheid van een verblind gemeen te onderwerpen.

Toen men omstreeks het midden der twaalfde eeuw te Amalfi in Italie, bij toeval een oud afschrift vond der wetten van JUSTINIANUS, vatteden mannen van kennis met ijver de wederherboren studie van het oude Regt op, en weinige jaren na de ontdekking der oude Pandekten, werden in de meeste Staten van Europa doctoren in de regten aangesteld, die verplicht waren openlijk voor hunne leerlingen het burgerlijke regt te onderwijzen.

Met het invoeren van nieuwe wetten en eener nieuwe regtspleging, grepen er vele maatschappelijke veranderingen plaats; een der voornaamste was het ontstaan van onderscheidene ambten en bedieningen. De verschillende leden der maatschappij zagen zich verplicht vele bekwaamheden van onderscheiden aard te ontwikkelen, om in staat te zijn de verschillende betrekkingen te kunnen vervullen, die met de behoeften der tijden zich vermenigvuldigden. Van dien oogenblik af dat de regtsgeleerdheid een tak van kennis, eene wetenschap werd, welke men slechts kon verkrijgen door grondig geregelde studien, en door zich geheel aan de beoefening van het regt toe te wijden, werd het beroep van regtsgeleerde een afzonderlijke stand; en zij die in dit vak uitmuntten, geraakten tot eer en tot onderscheidingen die men tot nog toe alleen aan de militairen had verleend. Sedert vele eeuwen was het een der grootste onderscheidingen geweest, in de Ridder-schap te worden opgenomen; nu bleef dit voorregt niet langer

uitsluitend aan rang en geboorte verbonden; mannen van geleerdheid en ervaren in de kennis der wetten, klommen tot die hooge waardigheid op, en stonden dus gelijk met hen wier bekwaamheden in den krijg en wier roem gevestigd was. De doctor in de regten die tien jaren lang den leerstoel van het burgerlijk regt had bekleed, verkreeg het regt van den degen en voerde denzelfden titel als de ridders.

De Edelen deden afstand van de plaatsen die zij in de geregtshoven bekleedden, en geen' tijd hebbende, of liever geen lust gevoelende om naar kennis te trachten en die te beoefenen, lieten zij het op de regtsgeleerden van beroep aankomen, en raadpleegden die. De klasse dier mannen van kunde en ervaring, tot welke elk burger genoodzaakt was zich te wenden, om raad en advies bij de belangrijkste voorvallen en omtrent de gewigtigste punten, en wier uitspraken over het fortuin, de eer en het leven der burgers beslisten, moest te gelijk ontzag inboezemen, achting en eerbied verwerven en met magt bekleed worden. De middel-euwsche instellingen gingen te niet, het invoeren eener nieuwe regeling van het regt, en de veranderingen in de regeringsvormen der Europesche staten openden nieuwe wegen voor de eerezucht der verschillende leden van de maatschappij en voerde hen tot rijkdom en eer. De geleerde stand breidde zich uit en vertakte zich. Bij de meesters in de regten sloten zich de doctoren in de wis-, natuur- en geneeskunde, in de letteren en geschiedenis, in wijsbegeerte en godgeleerdheid aan. De geestelijke stand, die lang uitsluitend in het bezit van kennis en geleerdheid geweest was, en lang de geleerde stand bij uitnemendheid mogt heeten, daalde langzamerhand in aanzien, en maakte in de groote keten der maatschappij een afzonderlijke schakel uit, die den overgang vormde tot den middelstand: — de middelstand, de kern der natie, door de Godsdienst ontstaan en bevorderd, en uitgebreid door den handel.

Wanneer wij zoo onverbloemd het verval aanduiden van den geestelijken stand, dan beroepen wij ons hierbij op het gezag van den Zweedschen bisschop en professor TEGNER, die ergens zeer juist en scherpzinnig aanmerkt: « dat de geestelijke voorheen onder « zijne tijdgenooten niet slechts de geleerdste was, maar dat hij « ook boven andere de meest ontwikkelde en beschaafde man was; « waaruit voortspoot, dat de geestelijke stand langen tijd een hoog « aanzien behield en een wezenlijk bestanddeel uitmaakte van het « groote ligchaam des staats. » — Doch dadelijk voegt TEGNER er het volgende bij: « Beweert men nu (zegt hij) dat dit aanzien « gezonken is, zoo ontstaat dit niet uit de eindeloos beklagde « ligtzinnigheid van onzen tijd, evenmin uit de ongodsdienstige « rigting der denkbeelden in het algemeen, — de oorzaak ligt « voornamelijk daarin, dat deze stand, in meer dan een opzigt, zijn « letterkundig (geleerd) overwigt verloren heeft, en gedoogde dat « de overige wetenschappen hem over het hoofd zijn gewassen. »

Van ouds was aan den geestelijken stand het hoogste aanzien en de hoogste waardigheid verbonden. Het was steeds de stand, die het best onderwezen werd en het kundigste was. — Laat ons tot den oorsprong van den geestelijken stand opklimmen.

In de vroegste tijden des menschedoms was het de vader of de oudste van den stam, die de zijnen bij het verrigten der gebeden

en offeranden voorging. De aanwas der geslachten tot volkeren, maakte het noodzakelijk de pligten des levens en de werkzaamheden en bedieningen der maatschappij algemeen onder allen te verdeelen, aan bijzondere personen op te leggen, en zekere klassen daartoe te bestemmen. Zoo ontstond de priesterstand als afzonderlijke stand. Aan haar werd het opgedragen de kennis van God, den eeuwigen oorsprong aller dingen, te bewaren en onder de menschen voort te planten, en bovendien de herinnering aan de voorvaderlijke overleveringen zuiver te onderhouden; zij moest de offeranden bereiden, voor het vergaderde volk de gebeden ten Hemel zenden, alle zinnebeeldige gebruiken der eeredienst in acht nemen, en de heilige geheimenissen in waarde houden. Tot hooge beschouwingen opgevoerd, beoefenden de oude priesters de natuurkunde, en leerden zij de wetten kennen die het heetel besturen. De geneeskunst was hun niet vreemd, en de kennis der regten stelde hen in staat om de belangen der menigte, die zich aan hunne leiding overgaf, te behartigen. De priesterschap boezemde door kunde en wetenschap den hoogsten eerbied in; zij heerschte door het overwigt van den geest, en werd benevens den krijgsstand, en zelfs nog boven dezen, als eerste stand geëerd. De vreedzame besturende en beschermende magt gold meer dan het geweld der wapenen. Doch de Godsdienst vermengde zich zoodanig met de staatkunde, dat de heiligheid harer instellingen verloren ging en het geestelijk gezag ontaarde in wereldsche heerschappij.

Dit is zoozeer een noodwendig gevolg van den gang der zaken, wanneer de priester deelneemt aan de staatsaangelegenheden, dat de geestelijkheid, ontstaan na de vestiging der Christelijke Godsdienst, ook tot het bezit en het uitoefenen eener magt geraakte, die vreemd is aan het Koninkrijk der Hemelen. Doch welke ook de verkeerdheden van de priesterschap mogen geweest zijn, en hoezeer zij zich ook aan volksonderdrukking, aan gruwelijk geweld en, in naam des geloofs, aan wreedheden schuldig moge gemaakt hebben, zij breidde tevens het hoogste gezag, en stelde zich tusschen den Opperheer en den tot slaafsche dienst veroordeelden onderdaan.

Maar wij zijn niet voornemens een geschiedkundig verslag van de Hierarchie te schrijven en hier in te lasseten; wij moeten alleen onze gedachten ontwikkelen over de waarde van den geestelijken stand en de hoogte waarop die in onze tegenwoordige maatschappij staat. De wisselingen der tijden voeren de wisselingen der meeningen met zich. Het oud oorspronkelijk aanzien van den geestelijken stand is gezonken. Wel schenkt de Roomsche katholieke kerk en zelfs de Episcopale kerk in Engeland, aan hare hooge geestelijke beambten, waardigheden en eeretitels; doch dit zijn onderscheidingen, die den bisschop of Roomschen kardinaal alleen persoonlijk verheffen, maar den eenvoudigen priester en prediker in zijnen nederigen stand laten. De hooge roomsche geestelijkheid en de engelsche bisschoppen nemen eene plaats in onder den adel, de mindere geestelijke, zonder eeretitel, blijft tot den burgerstand behooren. In een land levende waar de protestantsche Godsdienst die van het meerdertal der ingezetenen is, kunnen wij deze algemeene opmerkingen bekorten en aan deze regelen eene meer bijzondere strekking geven, onze aandacht voornamelijk vesti-

gende op den stand van den protestantschen dienaar des Goddelijken woords. Indien wij met de pen wilden vleijen, zouden wij den leeraarsstand, den centralen stand der maatschappij kunnen noemen, omdat hij in verband staat tot de hoogste standen en te gelijk ook tot de mindere klassen; echter zou dit meer spitsvondig dan juist gedacht zijn.

De geestelijke of godgeleerde, zoo men wil, meer bepaaldelijk gesproken, de protestantsche leeraar, de man van kennis, behoort door kunde, beschaving, goeden smaak, bekwaamheden en talenten, in de beste kringen te huis; terwijl zijn herderlijk ambt hem gedurig met behoeftigen en geringen in aanraking brengt. Voor allen genaakbaar, mag hij tot allen naderen. Die onbeschroomde toenadering tot alle rangen en standen, die uitgebreide en gemeenzame omgang met allerlei lieden en personen, welke door geene vooroordeelen en wereldsche berekeningen beperkt wordt, is juist het kenmerkend regt van zijnen stand. Hij kan zich noch verheffen, noch vernederen. Hij is overal op zijne plaats, als hij zijne waardigheid, zonder laatdunkenden hoogmoed, weet te handhaven. Allen behoort hij toe. Zijn raad, zijn troost dringt tot allen door. Hij heeft regt op aller vertrouwen. Rijkdom en gezag hebben hunne verzoeking, zoowel als armoede en afhankelijkheid; de grooten behoeven opwekking en stichting, de armen bemoedigende redenen en onderstand; maar geen van beiden kunnen het onderwijs en de leiding der godsdienst en der zedekunde ontberen. De leeraar brengt de slotsommen der wijsheid, der kennis en des onderzoeks onder hun bereik. Zijn werkkring is onbeperkt en afgescheiden van alle middelen die tot eenig aangematigd gezag voeren. Dit merke men naauwkeurig op. Geheel vrij van alle aangematigd gezag of geestelijke heerschappij, oefent de protestantsche leeraar, alleenlijk eenen algemeenen, verstandelijken, zedelijken en godsdienstigen invloed uit, door de gedurige voorstelling en ontwikkeling der waarheid, dat het menschelijk geslacht tot volmaking bestemd en geschikt is. Hij staat als voorganger te midden der huisgenooten des geloofs; zijne gemeente is als een uitgebreid gezin, door den God, wiens woord hij verklaart, aan zijne zorg toevertrouwd; en is hij nog in jeugdigen leeftijd, dan staat hij aan haar hoofd als een oudere broeder, wiens geest vroeg gerijpt is door het overdenken van de wetten der hoogste wijsheid. Als geleerde behoort hij tot dat wetenschappelijk Gemeenebest, waarvan de grondslag en het doel is, onderlinge gemeenschap van alle schatten der kennis.

De invloed der beschaving, meerdere burgerlijke vrijheden, en de toenemende volksverlichting hebben in de tegenwoordige staten en rijken eenen talrijken middelstand voortgebracht. In de schatting van het algemeen behoort de leeraar tot dezen middelstand; en ofschoon er zeker geene gelijkheid of overeenkomst denkbaar is tusschen de winstberekeningen en handelsbedrijven van den koopman, en het navorschen en verkondigen der waarheden, welke Gods welbehagen, in de menschen ons in Jezus Christus geopenbaard, voor ons outhullen, wordt de predikant met den handelaar gelijk gesteld. Zijne roeping brengt mede dat hij met de midden-klassen der maatschappij gemeenschappelijk verkeere. Maar gemeenschap is geene gelijkheid, en als geleerde gevoelt de leeraar altijd dat hij er boven staat. Dit een en ander maakt zijnen stand twij-

felachtig; en wij zijn niet vreemd van het denkbeeld, dat het gevoel, niet naar waarde te worden geschat en zich als man van geleerdheid miskend te zien, dien opmerkelijken hoogmoed en die heerschzucht te voorschijn riep, die men, als eigenschap van hunnen stand, dikwijls aan de geestelijke heeren te laste legt. In zulke gevallen meet de leeraar de hoogte, waarop hij meent dat hij zou moeten staan, en hij gedraagt zich als had hij die werkelijk bereikt. Door geringe burgerlijke afkomst wordt zijn toestand dikwijls nog valscher en onaangenamer voor hem-zelfen. Dit maakt hem onhandelbaar uit beschroomdheid en gebrek aan opvoeding of uit terughoudende trotschheid en ergernis; dan lijdt hij aan eene dwaling, en denkt om die reden niet op den regten prijs gesteld te worden; hij is bekrompen van begrip en ziet de menschen die hem omringen voor kleingeestig aan. Hij oordeelt zooals men doorgaans doet, anderen naar zich-zelfen.

Wij hebben er ons dikwijls over verwonderd, dat wanneer men in onze dagen klaagde over het verval van den geestelijken stand, het ons naderhand bleek, dat men hiermede doelde op de burgerlijke afkomst van het meerendeel dergenen die tot het leeraarsambt worden opgeleid. In dezen zin het verval van den geestelijken stand te bejammeren, is even ongerijmd als belagchelijk. Het is een valsch begrip, een uitvloeiSEL van het vooroordeel.

Durft men waarlijk den eezamen, zorgvuldigen burgerhuisvader aanvallen, wiens vlijt en arbeidzaamheid hem in staat gesteld hebben, zijnen zoon eene goede opvoeding te geven en eenen goeden stand te verzekeren. Het is niet genoeg op hoogen toon, zegevierend voor te geven, dat wij thans in eenen tijd leven, in welken men, meer dan in eenigen anderen, de geestelijke grondstof in den mensch weet te waarderen, en in welken men aan het grootere talent, zonder smalen den voorrang toekent; — zooals in lofredenen vaak geschiedt. Passen wij dit ook toe op het werkelijke leven, en brengen wij aan een verlicht verstand, aan ware vroomheid bovenal, onze hulde. Het streete en verheffe ons gemoed, waar of in wien wij die vereenigd ontmoeten, hem onzen eerbied en onze onderscheiding te betoonen. Op de voorregten van kennis en beschaving heeft een ieder aanspraak, mits hij den aanleg en de vatbaarheden bezitte, waardoor hij er naar kan en mag streven. De man die zijne kinderen de middelen weet te verschaffen om die voorregten te verwerven, toont voorzeker, door het gebruik dat hij maakt van het vermogen, dat de waakzame en onvermoeide waarneming van zijn beroep hem verschaft heeft, dat hij er de waardij van kent en juist weet te schatten. Zeker is het hem geoorloofd zijn kroost te heiligen tot de dienst van dien God, wiens zegen hij gedurende een welbested leven ondervond.

Het eenig voorwerp dat ons ergerlijk voorkomt, en het ook werkelijk is: is een rijken mans zoon, die studeert, niettegenstaande dat hij een botterik is, en dat louter en alleen, omdat hij naar zekeren geleerden titel dingt, of om de zucht naar standsverheffing te voldoen en van burgerman een heer te worden. Zulk eene dwaze eierzucht mag in waarheid eene aanmatiging heeten. Onbekwaamheid is de rots der ergernis, de steen des aanstoots, welke het geld niet uit den weg ruimen kan. Eene betrekking is dan alleen in verval, wanneer zij door onwaardigen en dwazen

wordt vervuld. Door alle tijden heen, strekten vele eenvoudige burgersnamen der Vaderlandsche Kerk tot haren grootsten roem.

Ter plaatse waar de door ons reeds aangehaalde ΤΕΓΝΙΑ, de meer ernstige, doordringende en in den grond ware redenen opgeeft van het verval van den geestelijken stand en deszelfs verminderd aanzien, vinden wij ook eenige zijner wenken, betreffende de noodzakelijkheid voor de geestelijken en godgeleerden, om weder tot den ouden trap van veelomvattende geleerdheid op te klimmen; en daar de weinige fragmenten zijner werken, welke door vertalingen tot ons over zijn gekomen, niet zoo algemeen verspreid zijn, als zij om het helder en gezond oordeel dat er in doorstraalt wel verdienen, vertrouwen wij den lezer eene dienst te doen, door hier nogmaals een gedeelte zijner opmerkingen over den geestelijken stand over te nemen en woordelijk aan te halen: « Dat « de overige wetenschappen de kennis en het aanzien van den « godgeleerde in de schaduw stellen, zegt hij, kan ons in we- « reldsche betrekkingen tamelijk onverschillig zijn; want ons rijk « is eigenlijk niet van deze wereld, maar van eene hoogere; onze « roeping behoort aan haar-zelve, en wij erkennen geen' rijksdag « dan den eenige die in den Hemel wordt gehouden, — doch « voor de Godsdienst zelve is het belangrijk. De twijfel aan de « grootere bekwaamheid van den leeraar, gaat schielijk over in « eene betwijfeling van de waarheid der leer: Niets streelt de ge- « voelige eigenliefde zóó zeer, als de gedachte, dat men wijzer « is dan zijn leermeester. Wij zien dagelijks de gevolgen daar- « van, maar in de plaats van de handen in den schoot te leg- « gen en te declameren tegen de goddeloosheid (iets dat voor- « zeker het gemakkelijkste is), moet men trachten de voorgaande « verhouding te herstellen. Wij moesten zoeken om ons, wat onze « tijd betreft, op het standpunt te plaatsen, alwaar onze voorou- « ders in hunnen tijd stonden; staan wij eens daar, dan veree- « nigt zich weder het aanzien van den geleerde, met dat van den « leeraar; de hoon verstomt, de gelijkheid wordt herwonnen en « de zon beschijnt een beter geslacht. Maar tot bereiking van dat « doel, wordt ook eene andere bemoeijing, eene andere wijze van « opvoeding geëischt, dan in vroegere dagen. De menschelijke we- « tenschap heeft in omvang misschien zooveel gewonnen, als zij « verloor in diepte. Hoe verschillend zijn niet de eischen die men « thans doet aan een' geleerd en beschaafd man, vergeleken met « die, welke men een tweetal eeuwen geleden (en in vroegere tijd) « deed! — De Theologie, die te voren in het middenpunt stond, « is naar den omtrek des cirkels weggedrongen, en wordt over- « heerd door de Philosophie. De Philosophie zelve, eene Anarchie « tot systeem gevormd, dwaalt hier en daar gelijk een reddeloos « schip, zonder roer of ankergrond, gelijk een drijvend eiland, « overdekt met de bouwvallen van 's menschen onderzoekingen. « De Letterkunde heeft haren klassieken grond verlaten, en is « gelijk eene kolonie in de levendige talen overgebracht, zoodat « ieder die zijne moedertaal eenigzins verstaat, onbeschroomd over « de hoogste belangen waagt te oordeelen. De Natuurkunde doet « haren praktischen invloed gelden, en maakt, naar ieders schat- « ting, de kern der geleerdheid uit. Maar de Staatskunde en staat- « huishoudkunde zijn de leuzen van den dag, daarover spreekt « ieder, oud en jong, en er is bijna niemand, die niet geloof,

« dat hij Land en Staat zou kunnen besturen. Eigenlijk zijn de « wetenschappen ook thans nog wel wat zij te voren waren, het « eigendom van weinigen, en wel van de geleerden; maar derzelve « populaire slotsommen zijn tot allen doorgedrongen en maken « datgene uit wat men een' beschaafd man noemt; zij zijn niet « meer het uitsluitend eigendom en voorregt gebleven van den « geestelijken.» — Tot dusverre de schrandere denker ΤΕΓΝΙΑ. Wij mogen hierbij het hoofd opheuren en verklaren, dat hoewel het eene waarheid is, dat vele predikanten den kring hunner kennis beperkt afbakenen, dat zij vele bijkomende vakken van wetenschap verwaarlozen of ter zijde laten liggen, en zich vergenoegen met het overdenken, bewerken en kennu van dien tak van geleerdheid, dien zij beroepshalve moeten beoefenen; echter bij ons de aantijging van gebrek aan uitgebreide veelzijdige kennis in de hedendaagsche godgeleerden, door de meest voldoende voorbeelden van uitmuntende en veelomvattende studie wederlegd wordt. Den godgeleerde die zijn beroep niet als een handwerk behandelt, en, toegerust met een aantal kundigheden, zijnen tijd niet in traagheid doorbrengt, maar de uren die hem van zijne amtsbezigheden overschieten, besteedt om zijne kennis nog te verrijken en daardoor zijnen gezigtskring uit te breiden en te verhelderen en zijnen smaak te zuiveren, valt de meest onderscheidende achting ten deel.

De Koopman zal ongeduldig worden bij het doorloopen dezer bladen, en ontevreden zijn. Het gaat niet zeer gemakkelijk de vermogende ingezetenen onzer vooruaamste handelssteden te overtuigen en te doen aannemen, dat in de volgorde der standen, de handelstand tot den derden of vierden rang behoort. Dat smaakt den handelaar niet. « Wat, » vraagt hij, niet zonder verontwaardiging: « Wat, bestaat het land niet door ons? Zijn wij niet bo- « venal een handeldrijvend volk? Komt uit dien hoofde aan onze « eerste handelshuizen niet het hoogste aanzien toe? Hoè! zou « men laag op ons nederzien, en ons kleingeestige baatzucht en « winstbejag verwijten? Gaven wij geene blijken dat wij groot- « moedig kunnen zijn? Hebben onze opofferingen niet de vrijheid « van het Vaderland gegrondvest? Spaarden wij ooit ons fortuin « als 's lands belangen in de schaal werden gelegd? Wat wil de « krijgsman uitvoeren zonder geld; hoe zal hij in de kosten van « den oorlog voorzien en in het onderhoud van het leger? Wij « betalen den soldaat. Kwijnt de kennis der wetenschap niet, wan- « neer het haar ontbreekt aan de middelen om de studiën aan te « kweken? De geleerde, met al zijn verstaad, behoeft geld! De « adel zelf tracht door rijke verbindtenissen de breuken te hee- « len die zijne bezittingen ondergaan hebben, en wordt door ver- « achterde omstandigheden gedrongen het vermogen van het geld « te erkennen. Geld is de mogendheid van den dag. Mijne on- « afhankelijkheid ben ik aan eigen vlijt en inspanning verschul- « digd. Ik buig noch wijk voor geen titel of rang.» — Niemand vergt dit ook. Men verlangt van hem geene laagheid of zwakheid. Maar de man die zijne eigenwaarde zóózeer gevoelt, vergunne ook aan anderen hunne regten, en onderwerpe zijn begrip aan de eens gevestigde openbare meening, omtrent de rangschikking der standen van de hedendaagsche maatschappij.

Eere zij den Nederlandschen koopmansstand. Nijverheid is de

onderscheidende eigenschap onzer natie; zij is de bron geweest onzer rijkdommen, onzer grootheid en onzer magt. De handelsgeest heeft ons de deugden van eerlijkheid, goede trouw en eendragt ingeplant. De zee, dat « wandelperk der vlijt » (1), eenmaal overdekt met onze schepen, werd ons, even als voor de oude Pheniciërs, een vruchtbare akker, en de handel bragt met zijne gulden keten de verste volkeren en de verwijderdste werelddeelen tot een. De handel is de levensader van ons volksbestaan. Wij eeren den stand, die zich aan den handel wijdt, maar betoonen hem juist de meest gepaste onderscheiding, door hem de plaats die hem toekomt aan te wijzen.

Deze redevering kan echter den aanzienlijken handelstand in ons land niet bevredigen. Naast de aristocratie der geboorte, verheft zich bij ons eene geld-aristocratie, die haar aanzien heeft weten te vestigen door verbindtenissen te sluiten met de Patricische geslachten. Soms ook heeft zij niet eens noodig gehad haar aanzien in de maatschappij door verwantschap te vermeederen, en hare eigene welbekende namen bewijzen onbetwistbaar, dat de oudste Nederlandsche familiën tot haar behooren. Volgens een oud-hollandsch gebruik, bezocht altijd de zoon van goeden huize, gedurende eenige jaren, de hoogeschool en voleindigde hij zijne studiën doorgaans bij voorkeur in de regten, voordat hij zich aan het hoofd van het handelskantoor zijn vaders stelde, of eenige betrekking of ambt aanvaardde. Hoewel men nu heden ten dage niet altijd ten onregte de klagt slaakt, dat de denkbeelden der aanzienlijken over de beschaving, over het nut en de strekking van de kennis en de wetenschappen, meer en meer onvolledig, bevooroordeeld en bekrompen worden, en men opmerken moet, dat het verzuim van den eenen stand, medewerkt tot de verheffing der andere klasse, zijn er toch nog onder de aanzienlijken, verscheidene, die het oud gebruik niet verwaarlozen, en op hunne beurt den naam dien zij dragen, eer aandoen. Niet zelden verceijnt het hoofd van een eerst handelshuis in zich de aristocratie der geboorte, die der bekwaamheden, en van het geld. Evenwel heeft hij zijn aanzien niet verworven door zijne schatten; — de handel, waardoor hij zijn vermogen zag toenemen, schonk het hem niet; maar hij is het verschuldigd aan den ouden gevestigden naam van zijn geslacht, en hij zal de eerste zijn om te erkennen, dat de staf van MERCURIUS zwicht voor den degen des krijgsmans en voor het zwaard van THÉMIS.

Hiermede rekenen wij onze taak volbragt. De uitgebreide middelstand, welks oorsprong en aanwas wij reeds hebben aangeduid, de talrijke menigte die boven de volksmenigte bestaat, en de ruimte tusschen deze en de hogere standen aanvult, is wederom verdeeld in vele graden, klassen en bijzondere kringen. Deze fijne schakeringen en overgangen, benevens den wedijver, den strijd, en de wrijving, die de zich meer en meer vermengende middenklasse der maatschappij in beweging zetten, te ontleden, zou, vreezen wij, ons weinig voldoening opleveren en ons in hairkloverijen verwikelen. Wij ziften niet, wij hebben slechts willen onderscheiden.

Z.

(1) VAN MEEREN.

OVERZIGT

VAN

DE ELEMENTAIRE TAKTIEK DER EUROPESCHE INFANTERIEN.

d. DE PRUISISCHE INFANTERIE.

Aangezien dit onderwerp vroeger breedvoerig door ons is behandeld, zullen er nu slechts de voornaamste bijzonderheden van worden verzameld.

De Pruisische infanterie wordt op drie gelederen gesteld. Elk bataillon wordt in vier kompagnieën, de kompagnie in twee pelotons, het peloton in vijf sectiën, ieder van vijf rotten, verdeeld. Slechts twee onder-officieren zijn in het gelid ingedeeld, de overige zijn guides of behooren tot het opsluitend gelid.

De marsch uit de flank geschiedt:

- a. Door eene vierde wending.
- b. Door het uitzwenken der sectiën.
- c. " " " " pelotons.

Bij de formatie van kompagnie's-kolonnen, worden uit de twee pelotons, drie pelotons op twee gelederen gevormd, wordende het derde uit het derde gelid dezer twee pelotons zamengesteld.

Omtrent de formatie der kolonnen, zal niet veel meer kunnen gezegd worden. Met de pelotons-kolonne wordt in de aanvals-kolonne overgegaan, welke op de beide middelste pelotons gevormd wordt.

Het carré is vol en wordt telkens uit de aanvals-kolonne of de kolonne op het midden geformeerd, het carré heeft twee lange en twee korte zijden. De inwendige ruimte van het carré is zeer beperkt; elke korte zijde wordt uit vier vleugelrotten van vier verschillende pelotons gevormd.

De ontwikkeling uit de kolonnen is te bekend om er bij te blijven stilstaan. Tot de opmarschen behooren de achterwaartsche, regs of links, of door achtereenvolgende inzwenking.

Bewegingen in linie. a. Uitzwenking links en regs. b. Schuinsche marsch. c. Afbreken bij hindernissen. d. Doortrekken der slagliniën, door het regs en links-om maken der pelotons.

Bewegingen met kolonnen. De contra-marsch, voortrekken van het achterste peloton (of van een der vleugels van de kolonne); afbreken en opmarschen der aanvals-kolonne bij het doortrekken van engten. Zwenkingen met de geslotene kolonne, waarbij het voorste peloton de zwenking volbrengt en de overige pelotons zich daarnaar rigten, door schuins marsch.

Verstrooid gevecht. Elk bataillon formeert vier tirailleur-pelotons, uit het 3de gelid. Ook op het open en vlak terrein bedient men zich van deze tirailleurs, dewijl als regel aangenomen is, om zoo veel mogelijk slechts het kleinste deel van het bataillon in gevecht te brengen.

Als het bataillon in linie staat, worden de vier tirailleur-pelotons, die achter het front staan, om de vleugels van het bataillon heen, vooruitgetrokken. Het 1ste en 4de tirailleur-peloton vormen de vuurlinie; het 2de en 3de tirailleur-peloton plaatsen zich achter de uiterste vleugels, in het midden van den afstand, tusschen de vuurlinie en het bataillon, als *soutiens*. Indien er eene minder gevulde vuurlinie vereischt wordt, dan vormen de halve 1ste en 4de pelotons, de vuurlinie, terwijl de andere helften als *soutiens* dienen. In dat geval blijven de 2de en 3de tirailleur-pelotons achter de vleugels van het bataillon, ter beschikking. De vuurlinie spreidt zich niet verder uit dan de breedte welke het bataillon beslaat. Bij

eene aanvallende kolonne met tirailleurs, komen de laatste links en rechts in de verlenging van het eerste peloton. Wordt er eene aflossing van tirailleurs noodzakelijk geacht, dan vormen de *soutiens* eene tweede vuurlinie, welke door de openingen der eerste, voorwaarts rukt, terwijl de eerste gelijktijdig daardoor achterwaarts rukt.

NIJMERINGEN

EENS

LOTELIINGS.

Tempus docest.

III.

(Ingezonden.)

Bij de beraadslagingen over het adres van antwoord op de troonrede, door de leden der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, is bij de § « *wetsontwerpen*, » veel sprake geweest van het militaire wetboek, en werd daarbij het gevoelen geuit: « dat de militaire wetgeving geheel in overeenstemming moet zijn met het « burgerlijk strafregt, en de militaire wetboeken beschouwd moeten « worden, als exceptionele wetboeken, die niet ontworpen kunnen « worden, vóór het burgerlijk strafwetboek is vastgesteld; » hetwelk toen bijna algemeen is beaamd en met 38 tegen 8 stemmen aangenomen. (1).

Er is veel over de militaire wetgeving geschreven en hare herziening, als eene algemeene behoefte erkend, aan eene commissie opgedragen. Belangrijke veranderingen of wijzigingen zullen waarschijnlijk er in gemaakt worden; maar zou in het belang van den krijgsman en van het regt, niet een voorloopige maatregel kunnen genomen worden, en waarin zou die dan dienen te bestaan?

Beschouwen wij daartoe eens het volgende: In art. 17 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, wordt bepaald: « Indien er eenige misdaden mogten voorkomen, welke bij dit wetboek niet zijn omschreven, dan zal men zich in het straffen en beoordeelen van dezelve, zooveel doenlijk moeten schikken naar de artikelen van dit wetboek, die met de voorgekomene misdaden ten opzichte van het misdadige, de meeste overeenkomst hebben. »

Het wetboek als onvolledig geacht, wordt hierdoor vrij volledig, maar werpt eene groote verpligting op de heeren regters, leden des krijgswaards. Deze toch is geheel zamengesteld uit officieren, en hunne regtskennis en oordeel zijn eenigzins afhankelijk van het gewigt dat zij aan eene zaak in hunne betrekking hechten, of de moeite die zij zich hebben gegeven om de wetten te beoefenen.

Wij hebben over de zamenstelling der provinciale krijgswaards enkel uit officieren, wel eens nagedacht, en het kwam ons voor, dat de wetgever het oog heeft gehad op de kennis der officieren, ten opzichte der manschappen in hunne handelingen, waardoor zij aanleidende oorzaken, enz., beter konden beseffen, dan hij, wien de militaire stand geheel vreemd is, en omdat ook bij hun oordeel het welzijn en belang van de dienst in het oog moet worden gehouden; maar indien men zich rigten moet naar het burgerlijk wetboek, dan vervallen die gronden, en het wordt eene moeilijke taak.

De Auditeur-Militair is verpligt de redenen voor en tegen de beschuldiging te ontwikkelen, maar deze, in de hoofdplaats eener provincie gevestigd, kan, even als de leden des krijgswaards, zich alleen regelen naar de gedane aanklagte en de processen-verbaal

van verhoor, daar vele zaken voorkomen, die in eene afgelegene garnizoensplaats zijn voorgevallen, en personen en korps hen onbekend zijn. De manschappen, welke voorkomen, behooren meest tot den minderen stand, en of huane verontschuldigen altijd met de meeste onpartijdigheid aangehoord en onderzocht worden, laten wij in het midden. Hunne verdediging is meestal onbeduidend, eensdeels door hunne geringe wetenschappelijke ontwikkeling, anderdeels, door hunne onbekendheid met de militaire regtspleging; en wanneer nu de man naar het burgerlijk strafregt zal worden geoordeeld, ware het dan niet wenschelijk, dat hem in zulk een geval eenen raadsman werd toegevoegd, gelijk bij de burgerlijke regtspleging het geval is, en zoude hij niet met eenige billijkheid, dit ook in de gevallen van het kriegsregt mogen erlangen?

Het Hoog Militair Gerechtshof, uit regtsgeleerden en militairen zamengesteld, heeft, bij het nazien der vonnissen, bijna geenen anderen leiddraad dan de stukken ten processe aanwezig, en in de gevallen van *appel*, waarin den beschuldigde een raadsman, ter zijner keuze, of *ex officio*, wordt toegevoegd, blijft de persoon meestal onbekend en doet de afwezigheid, bij eenige onduidelijkheid of het onvoldoende der bescheiden, eene langdurige correspondentie of herzieningen en nadere verhooren ontstaan.

In den 2^{den} Titel, 6de Hoofdstuk, art. 187 en 188 der Regtspleging bij de Landmagt, wordt van het aannemen der bewijzen van onschuld gehandeld; maar, stelden wij ons hierboven den persoon voor, wat zijn, en waar wonen doorgaans zijne nabestaanden, om in dezen eenigzins het vermogen tot handelen en voordragen van aanneemlijke gronden, naar aanleiding van regt en billijkheid, te bezitten?

Het is dan ook in eene uitbreiding van art. 8 en bovenstaand art. 187 der regtspleging, dat wij bovengenoemde voorloopige maatregel wenschten te zien bestaan, door bij art. 8 te voegen: « Aan « den beklaagden zal een officier worden toegevoegd, waartoe hem « de keuze kan worden gelaten, of die *ex officio* daartoe wordt « benoemd, om hem in het geding ter zijde te staan en zijne belangen « te behartigen; » en bij art. 187: « Zij zullen aan den krijgs- « raad door middel van den officier, die hem ter zijde staat, « worden aangeboden, welke die voor hem zal kunnen opmaken, « hem in alles wat het geding betreft, behulpzaam zal wezen, en « dezelfde regten zal genieten als een verdediger in het burgerlijk « regt, in overeenstemming echter met de militaire regtspleging. »

De onkosten hierop vallende, zouden kunnen berekend worden naar hetgeen aan officieren in commissie wordt toegestaan, en in de kosten van het proces worden begrepen.

Het is mogelijk dat men hierin eene meer omslagtige wijze van regtsoefening zie, doch wij zijn van een tegenovergesteld gevoelen, en willen ons verklaren.

Het gebeurt dikwijls dat de klagte met de processen-verbaal van voorloopig verhoor aan den Auditeur-Militair worden opgezonden, en een nader verhoor noodzakelijk wordt geacht, voor en aler deze zijne beslissing kan nemen, tot het in staat van beschuldiging stellen van den beklaagde, welke inmiddels in arrest blijft en aan de werkelijke dienst onttrokken. Wanneer nu den man een officier was toegevoegd, kon deze reeds alle inlichtingen in de betrokken zaak nemen, voor een naauwkeurig onderzoek waken en door het overleggen eener memorie, den heer Auditeur-Militair beter in staat stellen zijne beslissing te nemen, terwijl zulks bij de overlegging der stukken aan den Krijgswaard en het Hoog Militair Gerechtshof, de zaak meer duidelijkheid en volledigheid zoude bijzetten, de heeren Regters hunne taak gemakkelijker maken, de regtspleging bekorten en den man eenen waarborg voor zijne belangen geven, geschikt om hem achtung en liefde voor zijnen stand in te boezemen.

(1) Zie *Nederlandsche Staats-Courant* van 14 November 1846, N°. 272.

Daar hiertoe eene wet noodzakelijk zou zijn en de nieuwe Militaire Wetgeving wordt te gemeet gezien, is het misschien niet wel mogelijk, dezen maatregel in toepassing te kunnen brengen; doch wij gelooven, dat reeds een groot voordeel kon worden verkregen, wanneer, na de ingediende klage, een voorloopig verhoor door den kommanderenden officier werd bevolen, en den beklagde een officier werd toegevoegd, die zijne belangen behartigde en eene memorie indiende, waarnaar gemelde chef zijne verdere beslissing kon opmaken, en met zijne aanmerkingen aan den Auditeur-Militair in het Provinciaal Kommandement doen toekomen. Misschien kon een enkel besluit of dispositie hierin voorzien, zonder inbreuk te maken op de wet.

De herhaalde aanschrijvingen van het Hoog Bestuur tot inachtneming der pligten en voorschriften van maatregelen om de misdrijven te voorkomen, geven ons de zekerheid, hoe dit onderwerp ter harte wordt genomen, en is het in dat vertrouwen dat onze onpartijdige beoordeeling wordt overgegeven.

12
F. 18—47. ± ✓.
2

Verscheidenheden.

LEGERBERIGTEN.

DE LEGERMAGT DER VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

(Uit de *Allgemeine Militär-Zeitung*; October 1846).

(Vervolg van N°. 10.)

De Duitschers maken de kern van het leger uit; men schat ze als soldaten hooger dan iedere andere natie, wijl zij over het algemeen beschaafder, ordelijker zijn, en zich gemakkelijker aan de militaire discipline gewennen; een groot gedeelte van hen heeft reeds in hun vaderland gediend, velen zijn zelfs officier geweest. De Ieren acht men het minste; zij zijn, gelijk men ze in 't algemeen in de meeste Amerikaansche zeehavens aantreft, morsig, liederlijk en geweldig aan den drank verslaafd; de Engelschen zijn deserteurs uit de Engelsche regimenten in Kanada, de Polen ongelukkige bannelingen. Italianen en Franschen treft men er maar zelden aan; de laatstgenoemden zijn meestal Fransche Kanadiers, ontvlugte misdadigers. Denkt men hier nog bij, dat elk vlijtig man, al is het maar als daglooner, het dagelijksch brood in de Vereenigde Staten rijkelijk verdienen kan, dan zal men het zedelijk gehalte van dien troep kunnen beoordeelen, en begrijpen met welke verachting de natie den geheelen stand behandelt. De soldaat en neger slaaf zijn van ieder openbaar gezelschap uitgesloten, en worden zelfs door hunne eigene laudlieden vermeden. Beklagenswaardig zijn intusschen de beschaafde Duitschers en Polen die zich onder hen bevinden: gestudeerden, kooplieden en voormalige officieren, die, geen handwerk kennende, en te arm om zaken te beginnen, uit valsche schaamte, liever soldaten dan dagloners worden. Steeds in gemeenschap met een' handeloozen, afschuwwekkenden troep, brengen zij op eene treurige wijs hunne schoonste levensjaren in de doodelijkste eenzaamheid op de forten door, of moeten bestendig kamperen op de uitgestrekte prairiën van het westen; door het ongeluk vervolgd en uit hun vergelegend land verdreven, zijn zij de bloedhonden, waarmede een gestreng meester de onglukkige oorspronkelijke landsbewoners opjaagt en verdelgt. Met verrukking hadden zij den gastvrijen grond betreden, die hen

na veel lijden een beschermend verblijf zou verschaffen, en nu, troosteloos over het tegenwoordige, zonder hoop op de toekomst, zedelijk ter neer gedrukt, bezwijken velen, smachtende op hun sterfbed naar het beminde vaderland; anderen maken door zelfmoord een einde aan hun leven, of geven zich aan dronkenschap en het spel over, en verkwijnen geestelijk en lichamelijk.

De Forten zijn redouten met ligte aarden wallen en diepe grachten, door vier stukken geschut verdedigd, die met kartetsen geladen, den Indianen eene bijgeloovige vrees inboezemen; de gebouwen zijn gedeeltelijk van steen, gedeeltelijk zijn het blokhuisen, van boomstammen, met leem zamengevoegd. Onder-officieren en soldaten kazernerden gewoonlijk met 3 man te zamen; officieren en sergeant-majors hebben afzonderlijke woningen. Heeft het fort aan zijn oogmerk beantwoord: de bescherming namelijk der achterwaarts wonende kolonisten, dat wil zeggen, zijn deze zoo talrijk, dat zij zich-zelve kunnen beschermen, dan wordt het fort met bijbehorend grondgebied, ten behoeve van den staat openbaar verkocht; de troepen marcheren 100 à 200 engelsche mijlen verder in de woestijn; bouwen op geschikte punten, zooals: rivierovergangen, kruiswegen, enz. een nieuw fort, worden voor een jaar geproviandeerd, en zijn nu van de geheele overige wereld afgezonderd. Hunne dagelijksche bezigheden bestaan in de wacht-dienst in het fort, in de patrouilledienst, bestaande de patrouillen uit 4 à 5 man, onder bevel van een' onder-officier, die naar de naburige streken of naar de Indiaansche districten worden uitgezonden; in huislijken arbeid, zooals: houthakken, jagen, vissen, tuinarbeid, enz.; bovendien moet er bij goed weder dagelijks een' uur geëxerceerd worden, 't geen echter den geheelen winter en dikwijls des zomers niet kan geschieden. De soldaat heeft alzoo het grootste gedeelte van den dag voor zich-zelfen, en maar weinigen kunnen zich in zulk een kluzenaarsleven, bij het onbevredigd verlangen naar vaderland en betrekkingen, schikken; vooral des winters, wanneer sneeuw en ijs maanden lang het veld bedekken, en hen alleen tot den huislijken algemeenen kring beperken, terwijl de tijd doorgebracht wordt in drinkgelagen, of met hazardspel, dat wel verboden is, maar aan welk verbod de hand niet gehouden wordt. In dien tijd is het eene zeldzaamheid, vooral in de noordelijke forten, als een vreemde menschelijke voet deze woestijnen betreedt; slechts somwijlen ziet men Indiaansche vrouwen, in hare wollen deken gehuld, zich op de grenspalen, die zij niet durven overschrijden, neêrzetten, en somber en stil, als standbeelden, op een stuk brood loeren, door eene medelijdende hand hen toegeworpen. De dagen waarop de betaalmesters of de bode met brieven en couranten aankomt, zijn ware feestdagen, die met gejuich gevierd worden. Vreemd is in deze westelijke landstreken de inrigting van den *brievenspost* (andere posten zijn er natuurlijk niet), welke bijzondere ondernemers in de nabijgelegene steden, zooals Détroit, Herrmann, St.-Louis, enz., tegen zekere som, van den Staat hebben overgenomen. Deze postmeesters stellen zich namelijk in betrekking met de hoofden der nabijwonende Indiaansche stammen, die hun de beste strijders hunner stammen, onder wie volharding eene bekende hoofddeugd is, als postboden leveren, tegen betaling van buskruid, lood, deksel en levensmiddelen. Slechts met een wollen deken schaars bedekt, met levensmiddelen voor veertien dagen of voor vier weken zwaar beladen, leggen deze halfnaakte Indianen ongelooflijke verre afstanden af, door de met sneeuw bedekte wildernissen, en brengen vreugde in het hart van degenen, die bestemd zijn om hen uit te delgen. De uitroeiing van de oorspronkelijke inwoners is eene verschrikkelijke noodzakelijkheid,

om hun rijk grondgebied voor de beschaving te winnen. Doch bedroevend is het dat juist zoovete onzer Duitsche landslieden er de bloedige werktuigen toe zijn.

Het *exercitie-reglement* van het leger is eene navolging van het Fransche, met Engelsehe kommando's; natuurlijk wordt er weinig aan parade-exercitiën gehecht, en de manschap alleen geoefend in eenvoudige formatiën, in den kleinen oorlog, het schijfschieten, soms worden er ook marschoefeningen gehouden. De troepen der Vereenigde Staten leveren, op hunne groote marschen, den aan orde gewonen Europeeschen militair, een vreemd en zonderling schouwspel op. Bont dooreenloopende, zijn de sectiën niet te onderkennen, bewegen zich de kompagniën, nu eens in digte hoopen, dan in lange dunne, hier en daar geopende liniën, onder luid rumoer voorwaarts gaande; hier ziet men een soldaat in de witte werkkleding met den chako op 't hoofd, neven een ander in blaauw lakenschen pantalon, met witte huis en muts; ginds een in de laken buis met den werkbroom, neven een ander, die de buis uitgetrokken heeft en in zijne hemdsmouwen loopt; in een woord, ieder, 't zij met open of toegeknoopte kleding, zooals hem het best bevalt, en de kledingstukken, wat de helderheid en zindelijkheid betreft, in een toestand, zooals alleen lange marschen, langs ongebaande wegen en langdurig bivouacqueren, ze kunnen brengen. Nu stelle men zich een dragondertroep voor, in dergelijke fantasie-uniform, welke door het bestendig kamperen buitendien veel geleden heeft! De soldaat draagt voor het overige op marsch, behalve al zijne pakkaadje (waartoe een ransel en wollen deken, die nooit ontbreekt, behooren), nog 40 patronen, en voor vijf dagen levensmiddelen, welke last, gepaard met het bovendien zoo moeilijk marcheren, onder den invloed van gedurige weersverandering, de gezondheid van den man volstrekt benadeelen moet. Zoo stierven in het legerkamp van Corpus Christi (aan de kust van Texas), waarin van de maand Julij 1843 tot Maart 1846, 2500 man vereenigd waren, nagenoeg 300 soldaten, en wel 400 bleven op den afmarsch van het leger naar Matamoras, ziek in de hospitalen achter; ook van daar heeft men sedert vernomen, dat er groote sterfte onder de troepen heerschte.

De *krijgstucht* is bij dergelijk zamengestelde bestanddeelen buitengewoon los, te meer nog, wijl zelfs officieren het teugelloos karakter hunner onderhoorigen schromen, die niet aarzelen om zich bij de eerstgeschikte gelegenheid te wreken. Zoo is bekend, dat meer dan een derde gedeelte van de in den veldtocht van Florida gesneuvelde officieren, door de kogels hunner eigene manschappen vielen. Alleen in dienstzaken kan de hoogere in rang, wie hij ook zij, bevel uitoefenen, daar buiten kan de gekommandeerde soldaat, bepaald en zonder straf te duchten, gehoorzaamheid weigeren. Geen officier kan straf opleggen; hij kan wel een lageren in rang laten arresteren, maar moet dan terstond een schriftelijke aanklagt aan den kommandant van het fort indienen, die terstond een kriegsraad instelt, tot onderzoek der zaak en ter veroordeeling van den beklagde. Sprekt deze hem vrij, dan is hij gerechtigd genoegdoening te eischen van den hooger in rang, die hem heeft laten arresteren, en die genoegdoening moet de kommandant hem verschaffen; is hij daarmede niet tevreden, dan mag hij bij elke burgerlijke regtbank eene klacht indienen, die door zijne agenten den kommandant, alsmede den wachtpost voor het schilderhuis kan laten arresteren. De officier, die zijne ondergeschikten slecht wilde behandelen, of er een waagde te slaan, wordt gecasseerd, vooral onder den tegenwoordigen president POLK, die in zulke gevallen onverbiddelijk is. Slechts in weinige van zijne superieuren stelt de soldaat, bijzonder degen die reeds in

Europa diende, vertrouwen en is hem genegen, aangezien er maar weinigen, door moed of kennis, vertrouwen verdienen, anderen zich trotsch jegens hunne ondergeschikten gedragen en daardoor hunne liefde verbeuren.

(Het vervolg en slot hierna.)

BIBLIOGRAPHIE

VAN DE NIEUWST UITGEKOMEN MILITAIRE WERKEN.

Statistique militaire, et recherches sur l'organisation des armées étrangères, par C. A. HAILLOT, chef d'escadron d'artillerie, 3 vol. in 12°. Brux. 1846. f 4,50.

Nouvelle artillerie de place, ou considérations sur l'emploi des canons à bombe et des obus dans la défense des places, suivies des principes de construction des bouches à feu appliquées à celles qui sont proposées dans cet ouvrage, par TIMMERHANS, colonel d'artillerie, 1 vol. in 8°, avec pl. in 8°. 1847. 10 Fr.

Les éléments de l'art de fortifier, par G. SCHWINCK. Guide pour les légons des écoles militaires et pour s'instruire soi-même. Traduit de l'Allemand, par T. PARMENTIER, 1e partie, in 8° (226 p.) avec Atlas in 4°. Paris 1846. 10 Fr.

Geschichte der Kriege in Europa seit dem Jahre 1792, als Folgen der Staatsveränderung in Frankreich unter König Ludwig XVI, Th. XII, B^d. 2, in 8° (179 S.) mit Pl. Berlin 1847.

Der Ingenieur. Zeitschrift für das gesammte Ingenieurwesen. Herausgegeben von BORREMAN, BRÜCKMANN und RÖTTING. *Erster Jahrgang*.

Dit nieuwe militaire tijdschrift verschijnt in Freiburg; de prijs van elken jaargang, in 4 Heften, ongeveer 16 Bladen druks bevattende, met 16 pl., zal bedragen 5 Thaler.

Beschrijving eener gebindeerde batterij, naar de denkbeelden van den luitenant-kolonel A. W. DE BRUYN en den majoor-ingenieur J. G. W. MERKES VAN GENDT, zamengesteld en goedgekeurd door het Departement van Oorlog; met twee uitslaande Platen, in Folio. 's Hage 1847.

Klapper op de bestaande kriegsregeling der landmagt van wijlen den generaal KESMAN, 1^e Aanhangel op de 3de Uitgave; door H. HANDBERG, (van Janij 1843 tot Maart 1847), in 8° (76 Blz.) 's Hage 1847.

Algemeene Kaart van Nederlands Oost-Indie, op de schaal van 1:500000; ontworpen naar de beste kaarten en bronnen, geteekend door W. BEYERINCK, J. M. BRUYN en J. F. W. A. ESSENS, Kadetten bestemd voor de dienst in de Oost-Indien, gelitografeerd bij de Koninklijke Militaire Akademie, door F. J. ENSINK, 1847, in 4 Bladen. f 4,—.

ERRATA

des principales fautes glissées dans le Spectateur Militaire, N°. 8.

	Page	161.	2e	ligne,	au	lien	de	sauvaient,	lisez:	sauvèrent.
	"	"	8	"	"	"	"	même,	"	mêmes.
	"	"	11	"	"	"	"	pouvait,	"	pourrait.
	"	"	16	"	"	"	"	aurait,	"	n'aurait.
	"	"	34					lisez: Notre pays offre aussi des terrains où les trois armes		
	"	"	35					peuvent combattre simultanément; si ce n'est pas offensivement à l'ouverture de la campagne en se portant à la		
	"	"	36					rencontre de l'ennemi, s'il arrive par des marches dé-		
	"	"	37					cousses: ce sera quand le courage et la persévérance de-		
	"	"	39					vant céder au nombre, l'infortune nous aura forcés, etc.		
	"	"	46					au lieu de poussé, lisez: poussés.		
	"	"	162	18	"	"	"	hâtrent,	"	hâtrent.
	"	"	"	35	"	"	"	quadrilatère,	"	quadrilatère.
	"	"	"	36	"	"	"	d'inondation,	"	d'inondation.
	"	"	"	39	"	"	"	bataux,	"	bateaux.
	"	"	"	41	"	"	"	heures,	"	lieues.
	"	"	"	46	"	"	"	Meuze,	"	Mense.
	"	"	162	13	"	"	"	raccourci,	"	raccourcit.
	"	"	"	19	"	"	"	action,	"	inaction.
	"	"	164	27	"	"	"	tempis,	"	tempus.

BIJLAGE XI.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 15de DEEL, N°. 11.

Maand Mei 1847.

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het 1ste reg. art., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. A. T. Burgers, van het reg. Bij den staf der art., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. P. H. van der Meulen, gedetacheerd bij de K. M. Akademie. Tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit.-instructeur L. E. Werner, van het 2de reg. art., en alsnu belast met de functiën van adj. voor het materiëel bij de stapel- en constructie-magazijnen te Delft. Bij het 2de reg. art., tot 1ste luit.: de 2de luit. J. C. R. Ridder en P. Sodenkamp, beiden van het reg. rijd. art. Bij het 3de reg. drag., tot adj.: de 2de luit. F. W. von Daehne, van het korps. Bij de mil. geneesk. dienst in Oost-Indiën, tot offic. van gez. der 3de kl.: de heer C. A. Beusen. Bij het 2de reg. art.: de kap. op non-act. J. Jooss, en tevens bestemd om met de materiële dienst in de vesting Naarden belast te worden.

Verplaatsingen.

Bij het 3de reg. inf.: de 2de luit. F. A. Pippenghegen,

van het 8ste reg. inf. Bij het 1ste reg. art.: de kap. J. Burgers, van den staf der art., belast met de functiën van adj. voor het materiëel bij de stapel- en constructie-magazijnen te Delft. Bij het reg. rijd. art.: de 2de luit. M. L. V. de Gerard de Miolet van Coehoorn, van het 1ste reg. art. Bij het 3de reg. inf.: de kap. A. S. van Geldrop, van het 4de reg. inf. De offic. van gez. der 2de kl. F. Harbauer, van Middelburg naar Bergen-op-Zoom. De offic. van gez. der 3de kl. W. G. F. Peltzer, van het garn. te Maas-tricht, doch gedetacheerd te Middelburg, naar Leyden. De apoth. der 3de kl. G. Stompendissel, van Middelburg naar Vlissingen. De apoth. der 2de kl. W. J. van der Cop, van Vlissingen naar 's Hage, bij het mag. van geneesmid-delen.

Gepensionneerd.

De kap. der 1ste kl. F. G. Hebert, van het 1ste reg. art. De 1ste luit. G. W. F. van Veeren, thans het trac-tement van non-activiteit genietende.

Overleden.

De 1ste luit. H. W. Voerman, van het 4de reg. inf. De kap. P. Doorman, van het 2de reg. art.

BLATT XI

PROGROSSE DER NACHRICHTEN ERZEUGER, 12. DEZ. 1847

Wien, den 12. Dez.

LAATTE ERZEUGER, GEMISCHT

Die Erzeuger der nachstehenden Namen sind in der Lage, die nachfolgenden Artikel zu liefern: ...

Die Erzeuger der nachstehenden Namen sind in der Lage, die nachfolgenden Artikel zu liefern: ...

Die Erzeuger der nachstehenden Namen sind in der Lage, die nachfolgenden Artikel zu liefern: ...